

השגחה

דע אר
אלקן אכד
ועבדהו

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

גליון מוגדל
לחג הסוכות

גליון קמז - חג הסוכות - שנת תשפ"ד

חג הסוכות
(שנת תשע"ב)

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת המועד

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

דין נצח:

השמחה של

חג הסוכות - הבחירה

בכלל ישראל

לעוד שנה

עמוד ט'

ושמחתם

לפני ה'

אלקיכם:

השמחה בזמן

שמחתינו מכח

ההימצאות

תמיד בהשגחה

לפני ה'

א. בצלא דקודשא בריך הוא: הסוכה הוא רשותו של הקב"ה כמו בית המקדש
שמחת החג באסיפת התבואה הביתה, כיון שהקב"ה מכניס אז את בני ישראל לתוך רשותו | **ארבע**
אמותיו של אדם נחשבות כרשותו הפרטית של האדם | הסתכלות אמיתית נמשכת מכח התקשרות
הדעת | עיקר הקניין הוא בכח הדעת, ולכן הבטה נחשבת בשורשה כקניין | אחר חטא עה"ד נפגמה
הדעת, ולכן אי אפשר לקנות בראיה | **ארץ ישראל והסוכה נחשבות כרשותו של הקב"ה מפני שהוא**
מוסתכל בהן | השגחת הקב"ה בבית המקדש היא נעלית ופנימית יותר - 'עיני ולבי שם' | **מצות עליית**
הרגל במועדים - להיכנס תחת השגחתו ית' בביהמ"ק | ע"י שמקבלים ישראל ראייה נכונה ברגל, זוכים
ש'לא יחמוד איש את ארצך'

ב. אהבת אותנו ורצית בנו: אהבתו יתברך לישראל המתגלה בימי סוכות
ושמיני עצרת

הסוכה היא זכר לענני הכבוד שהבדילו בין ישראל לעמים דהיינו השגחה המיוחדת לבני ישראל בלבד
| **ישראל משתייכים אל ה'לב' של שמיני עצרת, והאומות אין להם אלא הבטת ה'עין'** | 'הברית והחסד' -
חסד כביטוי לאהבה וקירבה | ה'חסד אשר נשבע לאבותיך' הוא הפך 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו'
| לישראל לא שייך 'להאבידו', כי אהובים המה לפני המקום | 'ואהבך' ולכן 'וברכך והרבך' | שמיני
עצרת הוא בדרגת 'עיני ולבי' שבביהמ"ק | ההסתכלות שבחג הסוכות מקושר לדרגת גילוי הלב של
שמיני'ע' | 'קשה עלי פרידתכם' - כי הקב"ה משתוקק כביכול לקרבת עמו ישראל

ג. השקיף ממרום קדשו: השגחה המיוחדת על עם ישראל בתוך הסוכה

השגחת הקב"ה על ישראל בפרטות היא ביטוי לאהבה - שכל פעולותיהם חשובות אצלו מאד |
אוה"ע נדחו ונמסרו לשליטת השרים, ומושגחים בראיה כללית ועראי בעלמא | כל השנה העיקר הן
רק במצוות ממש, אך בחג הסוכות מחשיבים גם כל מעשי הרשות | **גם בזמן השינה שאין ההשגחה**
גלויה נוהגת מצות סוכה | השגחה זו מביאה יראה גדולה כעומד לפני המלך | **לישראל היא גורמת את**
שמחת חג הסוכות | 'גילוי ברעדה', 'נגילה ונשמחה בך' | **הגויים מאסו בהשגחה העליונה** | כיון שכל
מציאותם אינה שורשית על כן בוחרים בהפקרות, ושמחתם רק בשחוק וליצנות | **'ישמח ה' במעשיו'**
- **שגם הקב"ה שמח בהסתכלותו עלינו** | בדור המבול ראו עיני ה' את רעת האדם, וממילא ויתעצב אל
ליבו' | 'שויתי ה' לנגדי תמיד' - 'וטוב לב משתה תמיד' - 'תמיד עיני ה' אלקיך בה'

א.

בצלא דקודשא בריך הוא: הסוכה הוא רשותו של הקב"ה כמו בית המקדש

והנה בוודאי שישנו עומק וסוד בכך שאסיפת התבואה והפירות אל הבית משתייכת אל השמחה שבחג הסוכות. והוא, כי אסיפת התבואה אל הבית רומזת לכך שהש"ת אוסף גם הוא את כל נשמות ישראל, ואת כל הניצוצין הקדושות שבכל העולם, ומכניס את כולם לתוך ביתו שלו, ובחג הסוכות הינם נכנסים כולם אל רשות היחיד - של

יחידו של עולם, ומזה נשפעת השמחה הגדולה בימים האלו, וכדיבאר. **ארבע אמותיו של אדם נחשבים כרשותו הפרטית** ולהבנת הענין היטב, נקדים, דהנה אמרו חז"ל (ב"מ י.) 'ארבע אמותיו של אדם קונות לו בכל מקום' (לענין מציאה וכדו', שאם מונח הדבר בתוך ד' אמות מהאדם - הוא יכול לזכות בו, כדיון קנין חצר). ונמצא שלארבעת האמות שסביב האדם יש דין רשות היחיד, ונחשבות כרשות הפרטית

הנהגה בודאי שישנו עומק וסוד בכך שאסיפת התבואה והפירות אל הבית משתייכת אל השמחה שבחג הסוכות. והוא, כי אסיפת התבואה אל הבית רומזת לכך שהש"ת אוסף גם הוא את כל נשמות ישראל, ואת כל הניצוצין הקדושות שבכל העולם, ומכניס את כולם לתוך ביתו שלו, ובחג הסוכות הינם נכנסים כולם אל רשות היחיד - של

השמחה בחג הסוכות באסיפת התבואה, מורה על מה שהש"ת מכניס את נשמות ישראל לרשותו הנה חג הסוכות נקרא בתורה בשם 'חג האסיף' (שמות כג, טז), כיון שבא בזמן של 'באסף את מעשיך מן השדה' (שם), וכמו כן נאמר בו (דברים טז, יד) 'ושמחת בחגך', ונמצאת אתה אומר שאסיפה זו לתוך הבית גורמת שמחה אל האדם, וע"פ הפשט זהו טעם השמחה במועד הלזה, בברכת ה' אשר נתן 'בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך'.

פטרון הגליון - תשרי

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד מוה"ר צבי אביגדור באלזאם הי"ו לע"נ אמו האה"ח פערל ב"ר משה יוסף ע"ה נלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ד לפ"ק

משלו. ולפי זה יש לומר שרוח האדם ונפשו שולטת ג"כ בארבע אמות האלו.

הסתכלות האדם בתוך ד"א גורמת שהם יקנו לו, כי בשרוש נחשבת היא קניין

ונודע כי מהאי טעמא ראו לאדם שלא להסתכל רק בתוך ארבע אמותיו בלבד, אחר שרק ארבע אמות הללו נחשבים כרשותו המיוחדת שלו, ולכן אין לו להביט במה שאינו ברשותו.

ועומק הדבר הוא, כי באמרנו 'הסתכלות בארבע אמותיו של אדם' אין הכוונה לומר רק שמאחר שמקום זה הוא רשותו - על כן שולטת עינו בו, אלא אדרבה, עומק העינין הוא להפך, שהבטת העין בארבע אמותיו היא הגורמת לכך שיהיו הם נחשבים מקומו ורשותו.

וזה מפני שבשרוש הדברים נחשב גם כח הראיה לקניין, וכדרך שיש הוה אמינא בגמ' (שם ב.) לומר שבראייה בעלמא קני'. ונודע כי כל 'הוה אמינא' שבגמ' נמשך מכח מה שבעומק הדבר אכן כן הוא, אלא שמצד מצב הבריאה אין הסברה הזו יכולה להשתלשל ולהתגלות למטה, כי אין העולם ראויו שיוכלו לדון כן הלכה למעשה, אמנם מצד השורש - הדבר אמת. והכי נמי 'סלקא דעתך' זו שראייה בעלמא קני' היא מפני שבמקור הדבר למעלה אכן נחשבת ראיית העין קניין (עי' בראשונים בענין הבטה בהפקר קונה), כי גדול כח ההסתכלות לפעול קנין וחלות. ולפי זה נמצא שהבטת העין בארבע אמותיו של האדם, היא זו הגורמת לכך שיהא קוגות לו בכל מקום.

הסתכלות אמתית נמשכת מכח התקשרות הדעת

וביאור הדברים הוא, כי אמתית ענין הבטת העין אינו רק הסתכלות בעלמא, אלא מהותה הפנימית היא שהעיניים הם שלוחי הדעת להביט בדבר זה ועל ידי כך להתקשר בו. כי הסתכלות אמתית באה מתוך חיבה ואהבה, אשר ע"י ראייה כזו מתקשרת דעת האדם אל החפץ שהוא מסתכל עליו.

עיקר הקניין הוא בכח הדעת, ולכן הבטה נחשבת בשורשה קניין

ולפי שכן הקניין נמשך מן הדעת, וכדאייתא בחז"ל (ויק"א, א, ו; וכע"ז בנדרים מא.) 'דעה קנית מה חסרת', כיוונו בזה לומר לנו שעיקר מושג ה'קניין' הוא בענין דעת, כי כיון שיש לו דעת יש לו כח לקנות כל דבר, וכן רואים שקטן שאיננו בר דעת אינו בר קניין, הרי שעיקר כח הקניין הוא ע"י הדעת, ומכיון שכן, הנה המביט על איזה חפץ מתוך התקשרות דעתו בו, שזו היא ראייה אמתית כאמור, הרי הסתכלות זו גופא נחשבת בשורשה כמעשה קניין על החפץ.

אחר חטא עה"ד נפגמה הדעת, ולכן אי אפשר לקנות בראיה

[ונבאר מאי טעמא למעשה אין הדין כן. כי כיון שקנין כזה לא שייך אלא כשכח הדעת הוא כראוי בשלימות, ובאופן שאי אפשר שיתקשר אל חפץ שאינו שייך לו באמת, ואזי, אילו היתה דעת האדם מצליחה להתקשר לחפץ מסויים, היתה זאת הוכחה על כך שהוא הוא הבעלים הנכונים של אותו החפץ.

בני יששכר חודש תשרי

מעם סגולת רוח הקדש צחג הסוכות דייקא... ואומר לך ידידי הנלע"ד, המשכיל על דבר צחגני מרן האר"ח"ל מלאת סוכה היא צחינת אור מקיף העליון מן צינה תשובה עילאה, והנה לאמר צחורה צ' פעמים סכת חסר ופעם אחת מלא [ויקרא כג מצ] כי ישנו אור מקיף אשר יקיף להמשפיע לצדו, וישנו אשר יקיף למקבל לצדו, ולזה צ' פעמים סכת חסר, וישנו אשר יקיף לשנייהם יחד סוד וימינו תחזקני [שה"ש צ ו], לזה פעם אחת סוכת מלא, סוכ"ה צגינ' הוי"ה אדנ"י, עיין כל זה צחגני מרן ותצין, ונ"ל הקטן הדנה צחינת רוח הקדש לצני מלכיס צא מענין אור מקיף אשר יקיף לשניהם יחד הוא סוד החיצוק, כי אחר החיצוק הוא דציקות רוחא צרוחא, ולכן כשמקיימין מלאת סוכה מלא כנ"ל יכולין לצא לידי רוח הקדש

בית המקדש, שהוא נחשב בפרטות כרשותו המיוחדת של הקב"ה, כיון שהשגחתו יתברך שם אינה רק באופן של 'עיני ה' אלקיך בה' גרידא, דהיינו בראיית העינים בלבד, אלא בנתינת עין ולב גם יחד, כמו שאמר השי"ת עליו (מ"א ט, ג) 'והיו עיני ולבי שם כל הימים', ויחד עם הסתכלות העינים, משתתפת גם שימת הלב. והרי זה בא לומר שההבטה היא באה בהתקשרות עצומה כל כך, עד אשר גם כוחות הלב מתבטאים באותה הראייה, וכדרך שאמרנו בגמ' (ע"ז כח): ד'שוריני דעינא באובנתא דליבא תלו', ופירושו שם התוס' דהיינו לומר שראיית העין תלויה בהבנת הלב.

השגחה הבאה ביחד עם שימת הלב היא נעלית ופנימית יותר

והשגחה כזו היא מדרגה נעלית ופנימית יותר בראיה והבטה, וכענין דתנן (אבות פ"ב מ"ט) 'אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידי, איזהו דרך ישרה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אמר עין טובה וכו', ורבי אלעזר בן ערך אמר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריתכם, שבכלל דבריו דבריתכם'. הרי מבואר שכאשר מתבטא ה'לב טוב' שבאדם הרי זה כולל גם את הראיה של העין טובה, לפי שכוחות הלב הינם פנימיים ורגשיים יותר ומקושרים יותר לעצמות האדם. ונמצא שהסתכלות והשגחה הכוללת גם את רגשי הלב, הרי זו הסתכלות בדרגה יתרה מאשר סתם הבטת עיניים לחוד.

מצות עליית הרגל במועדים - להיכנס תחת השגחתו יתברך בביהמ"ק

ומעתה נמצא שבאופן כללי אפשר לומר, שבכל מועד שיש בו מצות עליית הרגל לבוא אל בית המקדש, הכוונה היא שאז יזכים אנו להיכנס אל רשותו המיוחדת של הקב"ה שבבחי' 'עיני ולבי שם', שהוא מקום המקדש. ואכן רואים שכל מצות העלייה לרגל מיוסדת על ענין הראיה לפני הקב"ה, וכדכתיב (דברים טו, טו) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר', כביכול שהקב"ה 'יראה' אותנו, כי אכן עיקר המצוה הוא לבוא וליראות לפני ה' במקום אשר השגחתו יתברך שורה בו ביותר.

ע"י שמקבלים ישראל ראייה נכונה בזמני הרגל, גורמים לאוה"ע ש'לא יחמוד איש את ארצו'

והנה מצנינו שהובטחו ישראל באופן פרטי על כך שלא יחמדו שכיניהם הגויים את נחלתם בעת עזובם את בתיהם לעלות לרגל, וכמו שכתוב (שמות לד, כג-כד) 'שלוש פעמים בשנה יראה וגו', ולא יחמוד איש את ארצו בעלותו לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה'. ויש לומר שהטעם הפנימי לכך ש'לא יחמוד איש את ארצו' בעת העלייה לרגל הוא, מכיון שבעת ההוא ע"י ההתראות לפני הארון ה' נתקן כח העיניים של האדם, כי כדרך שבא לראות כל בא לראות והאדם רואה את הקב"ה כמו שהקב"ה רואה אותו, ולכן מסתלקת אז הקליפה של הסתכלות שאינה נכונה, וממילא כבר אי אפשר שמישהו יחמוד מה שאינו שייך לו.

כי כל עוד שמידת החמדה של בני ישראל אינה בשלימות, ועדיין יכול מאן דהו לחמוד בליבו את

וממילא היתה הראיה הבאה בהתקשרות הדעת אל החפץ שהוא מביט עליו נחשבת כחוראת בעלות עליו. וכדרך ש'חזקה' נחשבת כמעשה קניין כיון שמורה על בעלות המחזיק בדבר הנקנה, כמו כן היתה ההסתכלות על חפץ באופן של התקשרות הדעת אליו מתוך חיבה ואהבה - משמשת כחוראת הבעלות הברורה ביותר שרק שייך בעולם.

אך מאחר שדעת הנברא נפגמה בחטא עץ הדעת, ומאז יש מציאות שיתקשר האדם בדעתו גם לחפץ שאינו שייך אליו בעצם, וגם אפשר לו לעבור על איסור 'לא תחמוד' (שמות כ, יג), לכן אין הדעת כשלעצמה דיה כדי לשמש כח קניין, ולכן לדינא אין קונים ע"י ראייה בעלמא.

עכ"פ נמצא ששלימות מדרגת הבטת העין היא כאשר היא באה ע"י דעת שלימה, הנחשבת בשורשה ככח קניין.

ארץ ישראל נחשבת כרשותו של הקב"ה מפני שהוא מסתכל בה

ועפ"ז יבואר ג"כ ענין רשות היחיד של הקב"ה, שהכוונה בזה למקום אשר עליו מסתכל הקב"ה בהבטה של התקשרות ואהבה, הבאה ע"י דעת שלימה, ורשות זו נחשבת כביתו המיוחדת של הקב"ה.

ובאופן כללי, רשות זו היא ארץ ישראל, שהיא המקום שנאמר בו (דברים יא, יב) 'עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', ומאחר שהסתכלותו של הקב"ה שולטת שם ביותר, לכך היא נחשבת כרשותו המיוחדת והפרטית של יוצר הכל.

הסוכה נחשבת ג"כ כרשותו של הקב"ה - כמו ארץ ישראל

והנה איתא בספ"ה ק"ש שהסוכה היא בבחי' ארץ ישראל, ע"ד שכתוב (תהלים עו, ג) 'זיהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', ונמצא שהביאה אל הסוכה נחשבת ככניסה לתוך רשותו של הקב"ה. וביאור הדבר לפי דרכנו הוא מפני ש'סוכה' היא לשון הסתכלות, ע"ד לשון חז"ל 'סוכה ברוח הקודש' (ע"פ מגילה יד; רבינו בחיי דברים טו, יד, בני" תשרי מאמר י, א, בשם הרה"ק ר"פ מקוריים ז"ע), כלומר שהשי"ת מסתכל שם בחיבה יתרה כמו שהוא מביט על ארץ ישראל, ועל כן גם הסוכה נחשבת כביתו ורשותו של הקב"ה. ומזה נמשכת השמחה הגדולה בחג הסוכות, כדיבואר לפנינו בע"ה.

השגחת הקב"ה בבית המקדש היא באופן של 'עיני ולבי שם'

ובדרגה יתרה ממדרגת ארץ ישראל היא מדרגת

חפצי רעהו בראייתו אותם, הרי זה גורם שאצל אומות העולם תבוא התשוקה ביתר עוז, עד שגם ממש יקחו ויגזלו את שאינו שלהם בחמדתם אותו. והגם שבדאי בעם הנבחר לא נמצא מי שיעזו לשלוח יד במה ששייך לחבירו עם כל חמדתו הגדולה אליו, ושארית ישראל לא יעשו עולה, אך מכל מקום תחילת מה שנשכלים בזה הגוים נמשך מכך שאצל

כלל ישראל עדיין לא באה מידה זו אל תיקונה. אמנם בשעה שנתקן כח החמדה של ישראל בשלימות ובצורתו הנכונה, וכגון בזמני המועדים אשר נכנסים בהם תחת כנפי השגחתו וראייתו של הקב"ה, בזה שבאים אז לְרָאוֹת את פני ה' והשי"ת מסתכל על עמו בהבטה עליונה, וכמו כן האדם מסתכל על השי"ת כביכול, הנה באותה שעה וזכה

האדם אל דרגת ראייה מתוקנת שאינו רואה רק את הקב"ה, והסתכלות נכונה זו מבטלת את כל החמדה השלילית שישנה בעולם, עד שכבר אין בשום אדם מישראל עוד אפילו חמדה בעלמא לדבר שאינו שלו. ומאחר שישראל זוכים לראיה מושלמת, אזי נשפע מכך גם לאומות העולם שעכ"פ לא יגזלו בפועל, עד שגם אצלם נאמר 'ולא יחמוד איש את ארצך'.

נקודות:

הנה כלל ישראל מתעלים והולכים יותר ויותר בחג הסוכות, עד שמגיעים אל מדרגת שמיני עצרת. משא"כ אומות העולם פוחתים והולכים כפרי החג, ואינם מגיעים כלל אל יום שמיני עצרת. וכאשר נבוא להגדיר את החילוק בין סוכות לשמיני עצרת, הרי זה כמו החילוק שבין ה'לב' אל ה'עין', כי 'סוכות', מלשון הסתכלות כנ"ל, הוא זמן של ראיית העין, ואילו 'שמיני עצרת' הוא זמן של לב

~

כי בשמיני עצרת מתגלה שאפילו בשעה שכלל ישראל אינם עומדים במקום של 'עיני ולבי שם כל הימים', והינם יושבים בבתיהם בארץ ישראל אשר ההשגחה שם אינה אלא בבחי' 'עיני ה' אלקיך בה', באופן של ראיית העין גרידא ולא בגילוי הלב, מכל מקום יש להשי"ת השתוקקות ב'לב' שאכן יבואו לבית המקדש

ב.

אהבת אותנו ורצית בנו: אהבתו יתברך לישראל המתגלה בימי סוכות ושמיני עצרת

הסוכה היא זכר לענני הכבוד שהבדילו בין ישראל לעמים

הרי נתבאר שבחג הסוכות זוכים אנו לחסות בצילא דמהימנותא, ונכנסים תחת רשותו של הקב"ה, והיינו שאז משגיח עלינו הקב"ה בהשגחה מיוחדת. והנה נודע (סוכה יא): שהסוכה היא זכר לענני הכבוד. וכדי להבין זאת על פי דרכנו נקדים, שתכליתם של עננים האלו הרי היתה להבדיל בין ישראל לשאר האומות, והיינו שעל ידם נעשתה ההרחקה וההפרשה בין ישראל לעמים. והבדל זה מקושר ביותר לעניננו כאן בהסתכלותו של הקב"ה על עמו.

הסתכלות הקב"ה גורמת השגחה פרטית המיוחדת לעם ישראל בלבד

כי הרי נתבאר שערך דרגת הראייה תלויה כפי שיעור ההתקשרות אל הדבר הנראה, וכפי שיעור רגש הלב המונח בהשגחה זו. והנה כאשר השי"ת מסתכל על בריותיו בראייה שלימה, אזי מתגלה אצלם השגחה פרטית יותר, כי הבטת הקב"ה עליהם גורמת שימת לב מיוחדת כביכול. והנה השגחה פרטית זו מיוחדת לעם ישראל לבדם, עליהם משגיח הקב"ה כאדם המשגיח על בנו, 'לא ינום ולא יישן שומר ישראל', ולא לאומות העולם, ובכך בא הבידול להבדיל בין דרגת ההסתכלות הפנימית שישנה על כלל ישראל לבין הראייה החיצונית שעל שאר האומות.

החילוק שבין ישראל לאומות; כמו החילוק שבין התקשרות שלם ע"י לב', לסתם הבטת עיני'

והענין הוא, דהנה כלל ישראל מתעלים והולכים יותר ויותר בחג הסוכות, עד שמגיעים אל מדרגת שמיני עצרת, שהוא היחודא שלים בין כנסת ישראל לדודה. משא"כ אומות העולם פוחתים והולכים כפרי החג, ואינם מגיעים כלל אל יום שמיני עצרת. וכאשר נבוא להגדיר את החילוק בין סוכות לשמיני עצרת, הרי זה כמו החילוק שבין ה'לב' אל ה'עין', כי 'סוכות', מלשון הסתכלות כנ"ל, הוא זמן של ראיית העין, ואילו 'שמיני עצרת' הוא זמן של לב, וכמו שבקשת כנסת ישראל אל הקב"ה אז היא 'שימי כחותם על לבך' (שה"ש ת, ו), וכלומר שהיא מבקשת שההשגחה עליה תהא תמיד באופן של 'לב', ושכל מין השפעה שירצה השי"ת להשפיע

אליה לא יבוא אלא מתוך התקשרות הלב. והנה דרגה נעלה זו של השפעה הבאה בדרך 'שימת לב', מיוחדת לבני ישראל לבדם, ואין לזרים עמהם כלל.

חסד הנמשך מוכח 'נשבע לאבותיך' הוא היפך ל'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו'

ויש לבאר הדבר ע"פ מה שביארנו את סמיכות הפסוקים בסוף פר' ואתחנן לתחילת פר' עקב. כי הנה פר' ואתחנן מסתיימת בפסוקים (דברים ז, ט-י) 'וידעת כי ה' אלקיך הוא האלקים, שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור, ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו וגו'. ואחריהם פותחת פרשת עקב (שם פסוק יב) 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', ושומר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך'.

ויש ללמוד מסמיכות הפסוקים ש'הברית והחסד אשר נשבע לאבותיך' הם ההיפך הגמור של 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו'. והיינו שהחסד הנשפע לעם ישראל מוכח השבועה אשר נשבע הקב"ה לאבותינו, איננו כלל באופן של 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', אלא הוא חסד הבא ביחד עם 'ברית', והיינו ע"ד דאיתא בזה"ק (ח"ג קמב.) שישנו 'חסד דאתגליא בפומא דאמה'.

'הברית והחסד' - חסד כביטוי לאהבה וקירבה

והכוונה בזה, כי ישנם שתי דרגות בחסדים שאדם עושה עם זולתו; ישנו חסד שכל כוונת עושהו אינה אלא כדי להטיב לזולתו, ואין בו שום ביטוי של אהבה וקירבה. אך מאידך ישנו חסד כזה אשר עיקרו אינו לעצם ההטבה עם הזולת, אלא תכלית ענייניו הוא לגלות על ידו את האהבה שאוהב עושה החסד את מי שהינו מטיב לו, ואשר לכך הינו מתחסד עמו כי רצונו להביע את אהבתו אליו. וחסד כזה הוא הנקרא בזה"ק 'חסד דאתגליא בפומא דאמה', והיינו שהוא מתגלה במידת היסוד, כי כל עניינו הוא לבטא התקשרות

והיבה. וזוהי דרגת 'הברית והחסד' אשר נשבע הקב"ה אל האבות הק'.

בכלל ישראל לא שייך 'להאבידו', כי אהובים המה לפני המקום

ועל כך אמרה תורה, כי אכן יש פעמים שהקב"ה עושה חסד לאומות העולם, אבל הוא בבחי' 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', והיינו שההשפעה הבאה אליהם אין בה שום אהבה וחיבה, ואדרבה, כל ההשפעות הללו אינם אלא כדי 'להאבידם', כי אין השי"ת רוצה בהם כלל. שונה מהם היא הנהגתו עם האבות הק', שלהם נשבע השי"ת שעליהם לא תחול הנהגה זו של 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', אלא אדרבה הטובה והשפע יהיו ביטוי של האהבה רבה והחמלה היתירה שהקב"ה אוהבם. וכלל ישראל מצד כללותם נחשבים בוודאי כאוהבי ה' ולא כ'שונאיו' ח"ו, כי אינם שנואים כלל בעיני המקום אלא אהובים לפניו, וכל החסד הבא להם הוא לבוש אל הקירבה והאהבה שמראה להם אביהם שבשמים.

'ואהבך ולכך וברכך והרבך'

וזהו שממשיכה התורה ואומרת (פסוק י"ג) 'ואהבך וברכך והרבך', ולפי דברינו הפירוש הוא כך: שמתוך 'ואהבך' - לכך 'וברכך והרבך', והתורה מבשרת שטעם הברכה והרבייה יהיה מפני ש'ואהבך', ואהבה זו באה לידי ביטוי ע"י השפעות טובות, כי היא היא שורש כל ההשפעות האלו. ומנגד, בשעה שאהבה זו לא תהא בגילוי, אזי לא יושפע עליהם חסד כלל, כי חסד הבא בכדי 'להאבידו', הוא סתירה גמורה ל'הברית והחסד אשר נשבע לאבותיך', ועל כן אין הוא נשפע לכלל ישראל.

שמיני עצרת הוא בבחינת 'עיני וליבי' שבבית המקדש

והנה שלימות השפעה כזו של חסד הבא מגודל אהבת הלב, הוא המדרגה של שמיני עצרת, שהיום הזה הוא בבחינת 'היו עיני ולבי שם כל הימים' שנאמר על בית המקדש, ואין לך בית המקדש שהוא מקום יחוד קוב"ה ושכינתיה - ב'זמן', יותר משמיני עצרת. וזאת שימי הסוכות באים כהכנה לשמ"ע, הוא להורותנו שאצל כלל ישראל גם זמן ראיית העין מקושר לגילוי האהבה, ולכן ימי הסוכות תכופים ליום שמיני עצרת, ואינם עומדים בפני עצמם - בבחינת הסתכלות העיניים בלבד.

בני יששכר חודש תשרי

ומעתה תצין למה דוקא יהיה הכניסון לאומות צמלות סוכה, וכוא עפ"י מה שכתבתי לעיל דמלות סוכה הוא צחינת אור מקיף, והנה צמלות הזאת שהוא צחינת אור מקיף צזאת יצחנו מה צין ישראל לאומות העולם, והנה כאשר יקבלו לעשות המלוא הזאת הנה הקצ"ה יוליא חמה מנרתיקה, והנה צחמת מלעטור פטור מן הסוכה, אזל ישראל הגס שהוא פטור אינו מצטעע וחינו צורה מן המלוא רק אדרבא מצקש עילה וסיצה לקיים מלותיו צתוספת כי ישראל יש להס אור מקיף, משא"כ הגוים הס מסעטרא דמסאצותא והנחה היה ערוס אין להס אור מקיף, ומעטיהס גס צעשיית המלואת הוא רק מה שהוא צהכרה לעול ולמשא

אמנם בחג הסוכות שבו אנו מקיימים 'תשבו כעין תדורו' והדין הוא ש'אוכל ושותה ומטייל בסוכה', היינו שהקב"ה מכניס אותנו אל תוך רשות היחיד שלו, ומחמת גודל האהבה והחיבה שיש לו לעמו ישראל, מכניס הוא את האדם עם כל עסקיו אל הסוכה להיותם עומדים תחת השגחתו יתברך הפרטית, וממילא גם כל צרכיו הפרטיים, אכילתו, שתייתו, ושינתו, וכל עסקיו הגשמיים והטבעיים, כולם נכנסים תחת השגחת עיני ה', וכביכול שבימים האלו יש לו יתברך עסק וענין היאך אוכל האדם, ואיך הוא ישן, והשי"ת משגיח עליו על כל פרט ופרט ממעשיו, והכל מושגח בחג הסוכות בראייה מיוחדת ע"י הקב"ה

'קשה עלי פרידתכם' - מפני שיש להקב"ה תשוקה לקרבת ישראל

ויתר על כן, הנה כל ענין שמיני עצרת הוא כמבואר בדברי חז"ל (סוכה נה;): הובא ברש"י ויקרא כג, לו) 'משל למלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו להפטר, אמר, בני, בבקשה מכם עכו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם'. והיינו שהשי"ת אומר לבניו החביבים

אליו, כי גם בכל משך השנה, כאשר אתם כבני בביתכם ואינכם עומדים לפני, בכל זאת יש בלבי תשוקה גדולה אליכם שתבואו אל בית המקדש, וקשה עלי פרידתכם שלא תהיו כאן, ולכך הנני מבקש מכם שתתעכבו עמי לפחות עוד יום אחד. ונמצא כי בשמיני עצרת מתגלה שאפילו בשעה שכלל ישראל אינם עומדים במקום של 'עיני ולבי שם כל הימים', והינם יושבים בבתיהם בארץ

ג.

השקיף ממרום קדשו: השגחה המיוחדת על עם ישראל בתוך הסוכה

וכל פעולותיהם אינם מעלים ולא מורידים כלל לגבינו, כי בין אם יהיו צדיקים גדולים, ובין אם ירשיעו הרבה, אין זה חשוב לו יתברך כל כך, ואין זה פועל כלל על ענין היחוד. ומצב זה נעשה בעת חטא דור הפלגה, כי אז 'הפליג' אותם השי"ת מענין היחוד שלי, ומאז אין מעשיהם פועלים שום שינוי ביחוד הנפלא הזה.

ההשגחה על הגויים היא כראיה בעלמא, כי כל מעשיהם אינם משנים כלל

ונמצא כי השי"ת אכן משגיח בהם ויודע בטוב את כל מה שהם עושים, אך כל זה איננו חשוב לפניו יתברך, ולכך אינו מביט ומתבונן בעומק מעשיהם לדון ולהעמיק במה שעשו, ואין זה אלא כראיית עראי ואקראי בעלמא. ואינו דומה כלל אל ההשגחה עליונה שעל בני ישראל, הבאה מכך שמעשי העם המושגח נוגעים לו ביותר, ומצד מה שע"י השגחה זו הוא רוצה להתקשר לבניו האהובים אצלו מכל אוצר וסגולה.

כל השנה עיקר העסק הוא בקיום תרי"ג המצוות

ובזה נבין מה היא ההסתכלות המיוחדת מהשי"ת עלינו שבחג הסוכות, אשר עליה רומזת הישיבה ב'סוכה' כנ"ל. כי הנה עיקר עסק איש הישראלי בכל השנה הוא בקיום המצוות ובמניעה מן העבירות, ועל כך משגיחים עליו בעיקר מלמעלה. ואילו על שאר דברי הרשות שהאדם עוסק בהם, אין השגחה עליונה כל כך. והגם שבודאי הקב"ה מביט ורואה את כל מעשי בני אדם, ואין שום דבר נעלם ממנו, וגם כל אדם יודע בעצמו שתמיד הוא מושגח מלמעלה על כל מעשיו, בכל זאת אין השגחה זו כל כך בגילוי.

בני ישראל מושגחים ע"י הקב"ה יותר מכל הברואים

ועתה ניכנס יותר בביאור ענין השגחה פרטית זו הבאה מן הראיה המקושרת עם הלב. כי הנה זה ודאי שהשי"ת משגיח על כל פרט ופרט שבבריאה, על החיות ובהמות, על העופות והדגים, על הצמחים והדוממים וכו', על כולם ישנה השגחה מהקב"ה, אך מכל מקום ישנם כמה מדרגות באופן גילוי השגחה זו. ובכללן הוא מה שכלל ישראל הינם מושגחים בפרטיות יותר עד ש'כל הנוגע בהם - נוגע בבבית עינו' (ע"פ זכריה ב, יב), דלא כשאר האומות שאין ההשגחה העליונה מתגלת על כל פרט ופרט ממעשיהם.

הסתכלות זו היא ביטוי לאהבה גדולה, עד שכל פעולה שלהם חשובה לו ביותר

ומה שהשגחה זו על כלל ישראל באה בירת פרטיות, הוא מפני שיש לו אהבה גדולה אליהם, ומגודל אהבתו להם - לכך חשוב לו ביותר להתבונן בכל מה שהם עושים, ומהאי טעמא הוא משגיח ודן אותם על כל פרט ופרט ממעשיהם. ויש להמשיל זאת לאב המשגיח על בנו יחידו, ומתבונן היטב בכל תנועה ותנועה שהבן עושה, על כל דבר גדול וקטן, והוא מביט בו כמו באלף עינים באהבתו אותו בלא שיעור וערך. הנה כמו כן היא השגחתו המיוחדת והפרטית של הקב"ה עלינו, שלסיבת היותנו בני שעשועיו הוא משגיח על כל מעשינו באהבה ודקדוק. ומאידך, על אומות העולם שאין חיבתם מצויה אצלו, אין הוא מסתכל בהשגחה פרטית ונעלית זו.

אוה"ע נדחו מלהיכלל ביחודא שלי, ונמסרו תחת שליטת השרים

ובמקום להיות מושגחים מהקב"ה בעצמו ובכבודו, מסורים הגוים תחת שליטת ע' שרים, שהם מלאכים חיצוניים שנתמנו ע"י הקב"ה על הנהגת האומות, כאמור (דברים ד, יט) 'אשר חלק ה' אותם לכל העמים'. ונמצא שאומות העולם נדחו מן התכלית הנרצית של בריאת העולם, כי תכלית הבריאה היא היחוד הגדול הנעשה ביום שמיני עצרת, - ואכן מעשיהם של ישראל משפיעים מאד על אופן היחודא שלי של שמיני עצרת, וביותר על גמר תיקון השלם דלעתידי לבוא, אך שאר אומות העולם נדחו מלהשתייך ליחוד זה,

ישראל אשר ההשגחה שם אינה אלא בבחי' 'עיני ה' אלקיך בה', באופן של ראיית העין גרידא ולא בגילוי הלב, מכל מקום יש להשי"ת השתוקקות ב'לב' שאכן יבואו לבית המקדש, שהרי קשה עליו פרידתם כביכול, ולכך הוא מבקש מאיתם שיעכבו עמו עוד יום אחד, והרי זה מורה שבבחינה מסוימת ישנה השגחה עליהם בדרגת הלב גם בכל ימות השנה.

בחג הסוכות נכנסים כל מעשי האדם להיותם מושגחים מהשי"ת

אמנם בחג הסוכות שבו אנו מקיימים 'תשבו כעין תדורו' והדין הוא ש'אוכל ושותה ומטייל בסוכה' (סוכה כח;): היינו שהקב"ה מכניס אותנו אל תוך רשות היחיד שלו, ומחמת גודל האהבה והחיבה שיש לו לעמו ישראל, מכניס הוא את האדם עם כל עסקיו אל הסוכה להיותם עומדים תחת השגחתו יתברך הפרטית, וממילא גם כל צרכיו הפרטיים, אכילתו, שתייתו, ושינתו, וכל עסקיו הגשמיים והטבעיים, כולם נכנסים תחת השגחת עיני ה', וכביכול שבימים האלו יש לו יתברך עסק וענין היאך אוכל האדם, ואיך הוא ישן, והשי"ת משגיח עליו על כל פרט ופרט ממעשיו, אפילו על הטיול שלו, ועל שיחתו עם חבריו וכו', הכל מושגח בחג הסוכות בראייה מיוחדת ע"י הקב"ה. והרי זה מורה על תוקף מדרגת אהבת השי"ת לעמו ישראל, אשר לכך הוא מכניסם תחת השגחתו יתברך, עד אשר כל מעשה ומעשה שהינם עושים חשוב לפניו ביותר.

מצות סוכה נוהגת גם בזמן שאין ההשגחה בגלוי

וביותר, שבחג הסוכות שעומדים בו תחת ההשגחה העליונה, או לא די בהשגחה הבאה בגלוי, אלא שהמצוה היא גם לישן בסוכה, ומי צות סוכה נוהגת ביום ובלילה, גם בזמן של שינה והסתלקות הרעת. וכמו כן מצינו שגם כשבאים לעלות לרגל לבית המקדש שהוא המקום של 'זהו עיני ולבי שם כל הימים', יש חיוב לינה כדכתיב (דברים טו, ז) 'ופנית בבוקר והל' כת לאהליך', וזה כאמור, שלא די בהשגחה שבבחי' יום, בשעה שהאדם רואה את השי"ת וגם הוא נראה על ידו בגלוי, אלא גם בעת השינה, כאשר רק המזל רואה, גם אז צריך הוא לעמוד תחת השגחתו יתברך, ורק בכך הינו יוצא ידי חובת מצות ראייה כנכון, וזהו כענין ההשגחה שבחג הסוכות הנוהגת ביום ובלילה ומקיפה את כל קומת האדם וחיי.

השגחה כזו מחייבת יראה גדולה כעומד לפני המלך

והנה ביחד עם זה שההשגחה הפרטית הלזו מורה על אהבה בלי גבול שהקב"ה אוהב אותנו, היא גם מחייבת הנהגה של יראה ובושה, וכמו שכתב הרמ"א

שפת אמת לחג הסוכות
סוכות זמן שמחתינו אחר ימים הנוראים והוא כמ"ש שמחתי מתוך יראתי. ובעיקרים מקשה הלל עיקר עבודת השי"ת צירחה ואיך כתיב תחת אשר לא עזדת כו' צשמחה כי יראה ורעד היפוך השמחה. ומתוך כי אדם השלם כפי מה שמוציא השלימות הוא מלא שמחה ולפי שיעקר השלימות היראה מציא עוד שמחה ע"ש. והיעצ דבר כי אין שמחה כזו שזוכה האדם להיות ירא מפני אחד האמת. וצני' שזוכין להיות עובדי השי"ת לריכין להיות מלא שמחה. וצני' כשהי' איש ישראל נכנס הי' מלא פחד ומלא שמחה. כי יראה האמתית מציא שמחה... ולכן אחר ר"ה ויוכ"פ שזכינו לשבז לפניו ולירא ממנו יראה זו מציאה שמחה. לכן הי' שמחה צית השואצה צירושלים ששם מקום היראה. וע"ז נק' ירושלים על שם היראה והשלימות שזכו צני' לקבל שם

בריש שו"ע אורח חיים (ומקורו מדברי הרמב"ם בס' מו"נ) וז"ל: 'שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו כי המלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה מפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד'.

הגויים מאסו בהשגחה העליונה ועל כן נדחו ממנה לגמרי

ובענין זה ניכר החילוק הגדול והשורשי שבין ישראל לעמים (כידוע מחז"ל (ע"ז ג.) שלעתיד לבוא יהיה הברור בענין מצות סוכה, וכן אמרו בזה"ק (אמור קג.) דמאן דאיהו משרשא וגועא קדישא דישראל נכנס בסוכה, ומאן דליתיה מגועא ושרשא קדישא דישראל, מוציא עצמו מתחת צלא דמהימנותא.) כי אומות העולם אינם רוצים לעמוד תחת השראת יראה זו, ועל כן הם מואסים בכלל בהשגחה העליונה. והוא עומק חטאם של אנשי דור הפלגה, שרצו להסתלק מהשגחתו יתברך, ובקשו להיות במצב כזה שיוכלו לנהוג בו בהפקרות. וכיון שברוך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו (מכות י.), לכן הפליגם הקב"ה לגמרי מההשגחה העליונה, אחר שהם לא רצו בכך.

לשאלה ההשגחה גורמת את השמחה הגדולה של חג הסוכות

שונים מהם ישראל עם קדושים, שאצלם נחשבת השגחה זאת לכבוד גדול ויקר נפלא, להיות תמיד עומדים לפני המלך, ולא עוד אלא שמציאות זו גורמת להם שמחה גדולה ונפלאה. והוא עומק טעם השמחה הגדולה ב'זמן שמחתנו' המכונה 'חג האסיף' כנ"ל, שאין עוד שמחה כמותה, והיינו ששמחת האסיף אינה סתם שמחה בעלמא על שסיימו לאסוף את כל התבואה אל הבית, אלא גודל השמחה נובעת מכך שהשי"ת אוסף בימים אלו את כל נשמות ישראל אל תוך רשות היחיד שלו ומשגיח עליהם בפרטיות, ובעת שישנה הסתכלות מיוחדת מהקב"ה עלינו נמשכת עלינו שמחה גדולה ועצומה כאמור.

ובזה עומד הנביא ומהיר (הושע ט, א) 'אל תשמח ישראל אל גיל כעמים', ששמחתם של ישראל היא ההיפך ממש משמחתם של הגויים. כי שמחת אומות העולם נובעת ממה שהם מעבירים מעליהם עול יראת שמים, כי בהפקיירא ניחא להו. משא"כ שמחתם של ישראל היא מההיפך הגמור - כאשר הם עומדים בהיכל המלך, והמלך העליון משגיח עליהם בפרטיות, בידועם שכל מעשה ותנועה שלהם חביב לפניו מאד מגודל אהבתו אליהם.

מציאות הגויים אינה שורשית, ועל כן ניחא להו בחיי הפקרות

ובזה נבין שההבדל הנ"ל בין ישראל לעמים, שישראל שמחים בקרבת אלקים אע"פ שהיא מחייבת זהירות יתירה, והגויים מואסים בה, תלוי בעומק ההבחנה של גדר 'מציאות'. כי כלל ישראל הם מציאות אמיתית בעולם, ולכן הינם משתדלים על כך אשר אכן יהיו מציאות קיימת, ושכלל מעשה שלהם היא משמעות וחשיבות, וזהו תכלית שמחתם

בעולם. משא"כ אומות העולם הם 'שוא שבראתי בעולמ' (בר"ר סג, ח.) ומי שאינו נחשב למציאות אמיתית - כמו כן הוא משתדל שלא להיות מציאות קיימת, ולכך הינו מעדיף לחיות בהפקרות באופן שאין ערך למעשיו, כיון שבוזה הוא קרוב יותר להעדר המציאות, שהרי מציאות כזו אינה אלא ליצנות.

שמחת העמים בדרך שחוק וליצנות

והנהגת האומות היא כדרך מי שאומר דבר מה, ומיד לאחר מכן הוא מבטל את דבריו באומרו שלא התכווין לכך ברצינות, ולא אמר אלא בליצנות ושחוק. וכן הוא גדר השמחה של אומות העולם, שהשמחה שלהם היא ע"י דברי ליצנות והבל, וזה מכיון שכל מציאותם אינה אלא ליצנות, ואין למה שהם עושים ואומרים שום תוקף. ומהאי טעמא נמי נאמר בהם (תהלים א, ה) 'על כן לא יקומו רשעים במשפט', דאין את מי לדון מאחר שהם כבהמות וכשוטים, ואין להם שום אחריות למעשהיהם.

'יודע ה' דרך צדיקים'

ולעומת זה מסיק הפסוק 'כי יודע ה' דרך צדיקים', ופירשו המפרשים ש'יודע' לשון 'אוהב', אך עדיין צריך יישוב איך הוא היפך מה שנאמר קודם, ולמה אפקיה בלשון 'יודע'. ולפי דברינו יבוא על נכון, כי אין השי"ת רוצה לידע - בהשגחה גלויה הבאה להביע את אהבתו יתברך, אלא את הצדיקים, ורק אותם הוא מביא במשפט על כל געלם, וכדכתיב (שם ג.) 'וסביביו נשערה מאד', כי ככל שהאדם קרוב יותר אליו יתברך, כך חשוב אצלו יותר כל פרט ומעשה שהוא עושה, והשגחת ה' עליו באה ביתר תוקף, ולכך בא הדין עליו ביתר דקדוק, אבל 'דרך רשעים תאבד' ואין לה שום קיום ומציאות.

'וגילו ברעדה' - שהיראה עצמה גורמת שמחה וגיל

ועל כך נאמר (תהלים ב, יא) 'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה', ולפי הפשט פירושו הוא שגם הגילה והשמחה תהיו ברעדה ומתוך יראת שמים, שלא ננהג בהפקרות בשעת השמחה. אמנם עיקר המכוון בזה הוא שעצם העבודה לפני ה' ביראה ורעדה - היא הגורמת שמחה וגיל, כי צריך האדם לגיל ולשמחה ברעדה זו עצמה שיש לו לאיש ישראל בשעה שעומד לפני השי"ת, והינו מושגה ממנו באופן פרטי ומיוחד, אשר מצב כזה מחיל על האדם יראה עצומה מלפניו יתברך, אך זה עצמו הוא הוא המשרה עלינו שמחה וחדוה.

כאשר נמצאים בהיכל המלך שורה יראה גדולה, וע"ז 'נגילה ונשמחה בך'

ובענין זה כתוב (שה"ש א, ד) 'משכני אחריד נרוצה, הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה בך', כי הנה כאשר נכנס האדם לחדר המלך ומבקש לראות את המלך ביופיו, אזי עליו להתנהג בדרך ארץ מיוחד, כי כשם שהוא בא לראות את המלך ומתבונן על כל תנועה ותנועה שלו, כך הוא בא לראות ממנו, וגם המלך מסתכל על כל תנועותיו, ועל כן צריך הוא להיזהר מאד בכל מה שעושה במקום הזה, כי כל פעולה שעושים בהיכל המלך נוגעת ביותר בכבוד המלך, וכדרך דאיתא בגמ' (חגיגה ה, ה.) 'אמרו, גברא דלא ידע מאי מחוה ליה במחוג יחוי קמי מלכא, אפקוהו וקטלוהו', שמי שאינו יכול להיות זהיר בכל מה שעושה בשעה שעומד בהיכל המלכות, אין הוא

ראוי לעמוד כלל שם, ולכך שורה פחד גדול בעת שעומדים בהיכל המלך. אך כנסת ישראל אומרת, שאף על פי כן, כאשר הביאני המלך חדריו' - אזי נגילה ונשמחה בך', כי יש לישראל שמחה גדולה כאשר הם זוכים לעמוד בהיכל המלך תחת השגחתו יתברך.

גם הקב"ה שמח מאוד בהסתכלותו עלינו

והנה כדרך שזו נחשבת שמחה רבה לנו, כאשר יכולים אנו להיות קרובים אליו ולעמוד תחת השגחתו יתברך, כמו כן היא גם שמחה גדולה אצל הקב"ה כאשר הוא מתקרב אל בריוותיו ומשגיח עליהם בפרט, וכשם ש'שמח ישראל בעושי' (תהלים קמט, ב), כן 'ישמח ה' במעשיו' (שם קד, לא).

בדור המבול ראו עיני ה' רעת האדם בארץ, ונגרם מכך 'זיתעצב אל לבו'

ולכך כאשר חטאו אנשי דור המבול, 'ירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ' (בראשית ו, ה), כלומר שאין על מי להשגיח בהסתכלות כזו הבאה לבטא התקשרות ואהבה, ואדרבה, עיני השי"ת והשגחתו ראו כי רבה רעת האדם בארץ, הנה אז נאמר 'זיתעצב אל לבו' (שם פסוק ו), כי כאשר אין לו להקב"ה על מי להחיל ולהביע את אהבתו וקרבתו כביכול, ורגשי הלב של הקב"ה שרצונם לבוא לידי ביטוי בהתקשרות הבאה ע"י ראייה והשגחה, אין להם על מי להשגיח, הרי זה מחייב מצב של 'זיתעצב אל לבו'.

'שויתי ה' לנגדי תמיד' בזמן 'כי מימיני בל אמוט'

והיינו נמי מאי דכתיב (תהלים טז, ה-ט) 'שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט, לכן שמח לבי ויגל כבודי', ויש לפרש שהתיבות 'כי מימיני בל אמוט' רומזות על ימי חג הסוכות שעליהם נאמר 'וימינו תחבקני' (שה"ש ב, ו, שעה"כ סוכות דרוש ב'), לפי שבחג הקדוש הזה עומדים אנו תחת השגחתו יתברך בדרך 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ועל כך מסיק הכתוב 'לכן שמח לבי ויגל כבודי', כלומר שהשגחה זו גורמת אלי ש'שמח לבי ויגל כבודי'.

'וטוב לב משתה תמיד'

וכן יש לרמוז במה שהרמ"א פותח את דבריו בשו"ע אורח חיים בענין 'שויתי ה' לנגדי תמיד' כנ"ל, וסיים את ספרו (בס"ת 'תקצ"ז) בפסוק 'וטוב לב משתה תמיד' (משלי טו, טו), ונודע מה שאיתא בספרים הק' 'שני תמידין' אלו יש להם שייכות זה עם זה. ולהאמור מבואר הדבר היטב, כי אכן 'שויתי ה' לנגדי תמיד' הוא הגורם לכך שיהיה 'וטוב לב משתה תמיד'.

'שויתי ה' לנגדי תמיד' - כמו 'תמיד עיני ה' אלקיך בה'

ועוד, שתיבת 'תמיד' שבפסוק הנזכר, רומזת לארץ ישראל דכתיב בה 'תמיד עיני ה' אלקיך בה', והיא גם מדרגת חג הסוכות, שהסוכה היא בבחי' ארץ ישראל כנ"ל. וכן נמי אותיות המילוי של 'לב' (מ"ה, י"ת) הן אתון 'תמיד', לרמוז שהלב המתבטא ע"י ההשגחה של 'שויתי ה' לנגדי תמיד', הוא הגורם שיהיה 'וטוב לב משתה תמיד', ועל זה 'שמח לבי ויגל כבודי' בזמן שמחתנו.

יעזור השי"ת שיתגלה בחי' והיו עיני ולבי שם כל הימים, ונוכה בקרוב ל'ישמח ה' במעשיו', ו'ישמח ישראל בעושי' בב"א.

נקודות:

זהו עומק טעם השמחה הגדולה ב'זמן שמחתנו' המכונה 'חג האסיף' כנ"ל, שאין עוד שמחה כמותה, והיינו ששמחת האסיף אינה סתם שמחה בעלמא על שסיימו לאסוף את כל התבואה אל הבית, אלא גודל השמחה נובעת מכך שהשי"ת אוסף בימים אלו את כל נשמות ישראל אל תוך רשות היחיד שלו ומשגיח עליהם בפרטיות, ובעת שישנה הסתכלות מיוחדת מהקב"ה עלינו נמשכת עלינו שמחה גדולה ועצומה כאמור

~

יש לפרש שהתיבות 'כי מימיני בל אמוט' רומזות על ימי חג הסוכות שעליהם נאמר 'וימינו תחבקני', לפי שבחג הקדוש הזה עומדים אנו תחת השגחתו יתברך בדרך 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ועל כך מסיק הכתוב 'לכן שמח לבי ויגל כבודי', כלומר שהשגחה זו גורמת אלי ש'שמח לבי ויגל כבודי'

סוכה

א.

שכל התורה מברר את קדושת בית המקדש שבסוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו וכו' אמר רבי שמעון מעשה כטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה, ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם וידוע שעבדים פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה, ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. (סוכה כז.)

יש לבאר מה הוא ענין הישן תחת המטה בסוכה שלא יצא ידי חובתו, ולמה הראה זאת טבי עבדו של רבן גמליאל דוקא.

איתא בספ"ק כי הסוכה היא בח' בית המקדש, שהרי היא בית ה' כמו בית המקדש. והוא שמיצונו כמה פעמים שנתכנה בית המקדש בשם סוכה, כמו שנאמר ויהי בשלם סוכו ומוענתו בציון (תהלים עז, ג). והנה בענין בית המקדש מצינו בבית שני שנתחלל מקדושתו על ידי היוונים בעודו בבניינו (יהוקאל ג, כב, ע"ז נב), עד שחזרו החשמונאים וחינו אותו בשנית במסירות נפשם [ובזה יש להסביר את השגור בפי עם קדושים לומר על מי שאין לו שייכות עם הקדושה שהוא 'כמו יון בסוכה', כי הסוכה היא בח' בית המקדש, והיוונים הם הנכנסים לבית המקדש בחוסר כבוד והעדר שייכות לקדושתו עד שהם מוחלים אותו ח"ו]. אכן 'חילול בית המקדש' הוא דבר שהיה בבית המקדש השני בלבד, שהרי בית המקדש הראשון רק נחרב בסוף ימיו, אבל לא היה לו כואת שנתחלל מקדושתו בעודו בבניינו. ואיתא בספ"ק כי הכח שהיה ליוונים לחלל את בית המקדש השני דוקא, היה מפני שנבנה זה הבית ברישנות ובשליחותו של כורש מלך פרס שהוא מלך מאומות העולם, ולכן שלטו ידי הנמרים בבית המקדש, והוצרכו החשמונאים לחזור ולחנכו במסירות נפש באופן שלא יהיה בו שום טומאה ומגע נכרי.

והנה בית המקדש הוא המקום שבו נמשכת מתן תורה (רמב"ן שמות כה, א), ולכן נקרא 'הר המוריה' שממנו יוצאת תורה והוראה לישראל (תענית יז). כמו שנאמר 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' (ישעיה ב, ג). ויש לבאר את הענין בזה, שהוא מפני שהתורה אינה סתם חכמה המובנת כשכל הגשמי, אלא היא שכל אלפי המובן על ידי נשמותיהם של ישראל, כמו שאמרו חז"ל 'אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין וכו', תורה בגוים אל תאמין' (איכ"ר ב, ג). ולכן דוקא על ידי בית המקדש שהוא מקום השראת השכינה על כלל ישראל, נשפעת התורה לכלל ישראל. ובהו מובן כי היוונים שהם בעלי השכל הטבעי, מהללים את קדושת בית המקדש, כי הם אינם סובלים את מעלת השכל האלקי. ולפי המבואר, הנה שליטה זו של היוונים בקדושת בית המקדש, באה מפני שנבנה בית המקדש על ידי כורש הפרסי.

ואיתא בשם הארי"ה ק (ש"ה הק' תורה פ"ר לך בהגה') כי טבי עבדו של רבן גמליאל היה לגלוג של כורש מלך פרס, ולכן אמר עליו רבן גמליאל 'אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה' (ברכות יז). כי 'כשר' הוא אותיות 'קָרָשׁ', ואכן על כורש עצמו גם איתא בגמ' 'כורש מלך כשר היה' (ר"ה ג). שהוא אותו הלשון שאמר רבן גמליאל על טבי עבדו. ובהו מבואר למה רצה טבי להראות שאין הוא חייב בסוכה, שהוא כדי שלא תהיה אחיזה לאומות העולם בקדושת הסוכה שהיא בית המקדש, ובהו בא לתקן את האחיזה שגרם בהיותו כורש מלך פרס. ולכן היה ישן תחת המטה, שהרי תחת אותיות 'מטה' (היינו אחריהם) נמצאות האותיות 'יון', ובהו שהיה ישן תחת המטה ולא בסוכה סילק את שורש אחיות יון בקדושת ביהמ"ק והסוכה. וזה עצמו הוא טעם מה שאמרו 'הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו', כי תחת המטה הוא בח' אחיות קל' יון, ומסלקים

אותם מן האחיזה בסוכה.

והראה זאת טבי דוקא בשינתו תחת המטה דוקא, כי 'מטה' מורה על ענין קדושת הברית (ע"י זוה"ק ח"א רכה). ואחד מן הדברים שבהם מיוחד השכל האלקי המתגלה בתורה, הוא מה ששכל זה נשפע דוקא על ידי קדושת הברית, כי שומר הברית זוכה לגלות את קדושת נשמתו, ועל ידי זה הוא זוכה לשכל התורה. והוא מה שאמרו חז"ל 'תנא דבי רב ענן, מאי דכתיב חמוקי ירכיך (שה"ש ג, ב), למה נמשלו דברי תורה כירך, לומר לך מה ירך כסתר אף דברי תורה כסתר' (סוכה מט), כי 'דברי תורה כסתר' הוא ענין פנימיות התורה שהוא גילוי השכל האלקי שבתורה. ונרמז הדבר בתבנית 'ירך' דוקא, שהוא ענין שמירת הברית. ואכן אותיות 'ירך' הם האותיות שלפני 'שכל', כי על ידי שמירת הברית זוכים לשכל התורה שהוא למעלה מן השכל הגשמי. ולכן היה טבי ישן תחת 'המטה' שהוא ענין קדושת הברית, ובהו עצמו סילק את קל' 'תחת המטה' שהיא קל' יון כנ"ל, ובהו בירר את קדושת הסוכה שאין בה מגע יד נכרי.

ב.

מי שצריך לאמו בגשמות אינו יכול להשיג את קדושת הסוכה

קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה (סוכה כח).

איתא בגמ' (שב) 'היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו וכו', רבי שמעון בן לקיש אומר כל שניעור ואינו קורא אמו, [אמא] גדולים נמי קרו, אלא (אימא) כל שניעור ואינו קורא אמו אמא'. ויש להבין את הרמז בדבר, למה דוקא מי שקורא ב' פעמים 'אמא אמא' הוא קטן הפטור מן הסוכה.

ויש לומר בזה, כי מבואר בארי"ה ק (שה"ש סוכות ד) אשר הסוכה היא בח' 'אימא עילאה' דהיינו 'בינה' המסככת על בניה, וזה יורד עד לבח' 'המלכות', עיי"ש. ונמצא כי בבחי' הסוכה כלולות בח' שני אמות, בח' 'אימא עילאה' המסככת על בניה - 'בינה', ובחי' המלכות הנקראת בכ"מ 'אימא תתאה'. ומעתה יש לומר, כי הבן הקורא לאמו הגשמי בשם 'אמא אמא', הרי הוא עדיין אינו יכול להתקשר בשני האמהות המתגלות באופן רוחני בענין הסוכה, כי התפיסה הגשמיית מסתירה על השייכות לרוחניות, ולכן הוא פטור מן הסוכה.

ג.

הסוכה עוקרת את העבודה זרה עד השרוש

קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה (סוכה כח).

עוד יש לומר על דרך הרמז בענין הגמ' הנ"ל, אשר מי שאומר רק פעם אחת 'אמא' חייב בסוכה, ורק מי שאומר 'אמא אמא' פטור מן הסוכה.

איתא בגמ' (ערכין לב) על הזמן שביטלו את היצרא דעבודה זרה, 'דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה, ואגין וכוונא עלייהו כי סוכה', שזכות ביטול עבודה זרה הגינה על כלל ישראל כמו מצות סוכה. הרי כי כה מצות סוכה, מתגברת כנגד יצרא דעבודה זרה. והנה עבודה זרה נקראת 'אלהים אחרים' (שמות כ, ג), וא' בספ"ק שהוא מפני שהם יונקים מן האחרונים של שם אלקים' (ובחי' אחרים בחשבון הגי' היינו שהוריים לאחור לתחלת התיבה, א' א"ל א"ל"ה אלהים אלהים, והוא בני ר). אכן אמרו חז"ל (ע"י מה) כי העוקר עבודה זרה צריך לשרש אחריה, כי יש שורש עמוק לענין העבודה זרה. וידוע כי שורש העבודה זרה הוא קל' עמלק שהיא טומאת המינות ואפיקורסות, כי היא גורמת לכל הקלקולים בענין האמונה עד שנהיה מזה טומאת העבודה זרה. וע"י מצות 'סוכה' מתבטל קליפת 'עמלק', כי הסוכה הוא זכר לענין הכבוד, וקליפת עמלק שולט רק על הפליטי ענין.

ובכן יש לומר כי 'קטן' עם 'אם' הוא בגי' האחרונים של שם אלקים' (ר) שהוא בח' עבודה זרה, אבל קטן כזה עדיין חייב בסוכה, כי צריך הוא לזכות הסוכה בשביל לעקור את העבודה

זרה עד לשרושה. אבל קטן שקורא ב' פעמים 'אמא אמא', היינו 'קטן' עם ב' פעמים 'אם', הוא בגי' 'עמלק' עה"כ, הרי שבו רמזו כבר עקירת העבודה זרה עד שורשה. ולכן אין הוא מהווייב בסוכה, כי בו רמזו שלימות עקירת העבודה זרה, ונמצא כי בו עצמו יש את קדושת הסוכה. ואכן 'סוכה' במילואו (פס"ד וא"ו כ"ף ה"א) עה"כ הוא בגי' 'עמלק', כי זו היא שלימות ומילוי הסוכה, כאשר היא עוקרת את שורש העבודה זרה לגמרי.

ד.

צל סוכה מגינה מכל עין רעה

ופרום עלינו סוכת שלומך (תפלה ערבית לשב"ק ויו"ט).

אי' בזה"ק (ח"ג ר"א) כי כאשר בא בלעם רצה להמשיך ח"ו קללה על עם ישראל על ידי עינו הרעה, פרס הקב"ה את כנפיו עלינו כמי שמכסה את בנו בסודרו כדי שלא תשלוט בו עין הרע, ועל זה נאמר 'ותהי עליו רוח אלקים' (במדבר כד, ב). דהיינו על כלל ישראל, עיי"ש. ויש לומר כי הכוונה היא למה שסיסה הקב"ה את כלל ישראל בענין הכבוד, שכן הם ממונים בלשון הפסוק 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' (שמות יט, ד) וכן הוא אומר על כך 'פרוש כנפיו יקחהו ישאחו על אברתו' (דברים לב, א). ונמצא כי ענין הכבוד היו ההגנה מפני עינו הרעה של בלעם, ואם כן הרי שהסוכה שהיא זכר לענין הכבוד (סוכה י"א) יש בה כח זה של הגנה מעינו הרעה של בלעם.

והנה כל כוחו של בלעם היה על ידי הרגע של זעם שיש למעלה בכל יום (ברכות ז), ואם כן הרי שכח הסוכה הוא לעומת רגע זה של זעם. והרי בתורה כתוב ג' פעמים 'בסוכות' (ויקרא כג, כב-כג) והוא בח' ג' פעמים 'סוכה' שהוא בגי' 'רגע', כי הסוכה מגינה מרגע הזעם. ותבנת 'רגע' נט' ג' רע, דהיינו ג' שרשי הרע שיש בעולם, והם ג' העבירות החמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, אשר בכוחם רצה בלעם לעורר את הקללה. ואכן ידוע כי רצה בלעם לקלל בתבנת 'פג'ם' (תוס' ברכות ז, ד"ה שאלמלי), ומבואר בספ"ק כי 'פג'ם' נט' 'כבד ענין ג' העבירות החמורות, שכן הכבד מלא דם והוא מורה על שפיכות דמים, הלב הוא משכן התאוות והוא בח' גילוי עריות, ואילו כאשר המח נתעוות נהיה בו אחיזה לעבודה זרה. אכן כאשר הפך הקב"ה את הקללה לברכה, נתהפך 'פג'ם' להיות 'ותרועת' מלך' בו' (במדבר כג, כג) כמבואר עניינו בספ"ק בכמה אופנים. וגם בזה יש רמז על חג הסוכות, כי ידוע שהסוכה הוא בח' וימינו תחבנני (שה"ש ב, ו) שעה"כ הקדמה לדרושי סוכות, והנה 'מלך' עם כ' דמנצפ"ך (שבנ"י ת"ק) הוא בגי' 'תחבנני', כי הסוכה מהפכת את הקללה לברכה.

ה.

הסוכה היא בח' בית המקדש

אי' בגמ' (סנהדרין כ) היה רבי יהודה אומר, שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה. וי"ל בזה כי כמו שנצטוו ישראל בשלש מצוות אלו כאשר נכנסו לארץ ישראל, כך יש את הענין הפנימי של מצוות אלו בכל שנה כאשר נכנסים אל קדושת הזמן של השנה החדשה, אשר היא בח' של כניסה לארץ. וכנגד זה באו שלשת הימים טובים של ירח האיתנים, כי ראש השנה הוא היום של מלכות שמים, ובו עוסקים כלל"י במצות 'להעמיד להם מלך'. ויום הכיפורים הוא יום ביטול כל כוחות הרע, כאשר בו נמחלים העוונות ואין לשטן רשות ביום זה (ויפא כ, ב), והוא בח' מצות 'להכרית זרעו של עמלק', ואכן מתחלת השנה עד ויה"כ יש ח"מ שעות כמנין 'עמלק'. ואילו חג הסוכות הוא בח' מצות 'לבנות להם בית הבחירה', כי קדושת הסוכה היא בבחי' קדושת ביהמ"ק, וכידוע כי בסוכה נשפע דעת מן השמים, כמ"ש על הסוכה למען ידעו דורותיכם (ויקרא כג, מג), והוא בח' ביהמ"ק כמו שאמרו חז"ל (ברכות לג) כי כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו.

ועל ביהמ"ק כתוב (תהלים ע"ח, ט"ט) ויבן כמו רמים מקדשו, ויש לרמוז בזה כי 'רמים' היינו ב' פעמים 'רם' אשר הוא בגי' ת"פ, ובא הכתוב לרמוז על שנות בנין ב' בתי המקדש. כי ביהמ"ק הראשון נבנה ת"פ שנה אחר יציאת מצרים, וכן ביהמ"ק השני נבנה ת"פ שנה אחר בנין ביהמ"ק הראשון. והנה ב"פ ת"פ הוא בגי' תקק"ס שהוא מספר הלוגין שיש במקוה, כי המקוה הוא בחי' מי הדעת (רמב"ם מקוואות פ"א ה"ח), וזהו ענין בתי המקדשות שהיו בבחי' דעת. ותקק"ס הוא בגי' 'למען ידעו דורותיכם', שהרי הסוכה היא כענין הביהמ"ק בבחי' הדעת כנ"ל. ועד היום האחרון של חג הסוכות שהוא הושענא רבה אנו משלימים את בנין ביהמ"ק, ולכן עד היום הזה (ולא עד ככלל) עוברים ת"פ שעות מראשית השנה, כנגד מנין שנות בנין ביהמ"ק, כי ביום הושענא רבה עצמו בונים את ביהמ"ק - כמו שהיה בנין ביהמ"ק אחרי הת"פ שנים. ולכן מתפללים אז על הושענא השלימה. אושפיזין

ד' מינים

1.

על ידי ארבעת המינים נמשכת אחדות בין כל הפירוודים

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו' (ויקרא כג, ט).

דרשו חז"ל (ויקרא י, ב) 'פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמרו הקדוש ברוך הוא יקשרו כולם אגודה אחת, והן מכפרין אלו על אלו וכו', לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון.'

והנה האחדות האמיתית שיש בין כלל ישראל, היא על ידי שיש לכולם לב אחד לאביהם שבשמים, עם כל חילוקי מדרגותיהם. וזהו שמכריזים על ארבעת המינים בנוסח 'על נטילת לולב', כי הלולב מרמז על כך שכל אחד מישראל יש לו לב אחד' להקב"ה. וכמו שאמרו חז"ל על עץ התמר שממנו יוצא הלולב 'רבי לו אומר וכו' מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים' (סוכה מה), ואת לב אחד זה אנו מגלים באגודת ארבעת המינים ביה"ד. ואכן 'לב' פעמים 'לב' המורה על אחדות הלכות שנכללים כולם באחד זה מזה, הוא בגי' 'לולב אתרוג הדס ערבה'.

ואמרו חז"ל כי ארבעת המינים באים לרצות על המים (תענית ב), ובכן יש לרמוז בהם על התפשטות המים בעולם, שאמר הכתוב על כך 'ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים' (בראשית ב, 10). ואימת בספה"ק כי פירוד זה של הנהרות הוא שורש כל הפירוודים שבעולם, אשר כולם מיוסדים על חילוק יסודי זה בין ד' הנהרות. אבל זה הוא רק אחר שכבר נפרדו הנהרות, אכן כאשר מעוררים את שורש הנהרות, והוא הנהר היוצא מעדן אל הגן לפני שנתחלק ונפרד לארבע נהרות, הרי זה מעורר את השלום בין כל הפירוודים. ולכן אמרו חז"ל כי הרואה נהר בחלום הרי זה רמז על שלום (ברכות ט), והוא בחי' הנהר היוצא מעדן לפני הפירוד.

והנה אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום (אבות פ"א י"ח), והוא על ידי 'לב אהרן' (שמות כה, ה) שהוא 'לב ששמוה בגדולת אחיו' (שמי"ד ג, י), ועל ידי זה היה מאחד את כולם כאשר אחד בכל אחד. ויש לומר זאת בשמו 'אהרן' שהוא נוט' 'נהר א', הדיינו שהוא מעורר את הנהר האחד היוצא מעדן שהוא בחי' שלום. ולפי זה יש לומר כי הוא מנמיך בחי' זו של אחדות ושלום בכל ד' הנהרות, ונהיה מהם ד' פעמים

'נהר א', והוא בגי' 'לולב אתרוג הדס ערבה', ומספר זה מורה על האחדות כנ"ל שהוא 'לב' פעמים 'לב'.

ונמצא כי אם נחלק את המספר של ארבעת המינים לד' חלקים שווים, הרי זה ד' פעמים 'אהרן', והנה כמות הנענועים כתב האריה"ק (שעה"כ סוכות ה) לכוין ב' פעמים את מילואי שם הוי"ו העולים ע"ב ס"ג מ"ה, והרי זה עולה כמספר ד' פעמים 'מים', כי הם מרצים על המים המתחלקים לד' נהרות כנ"ל. וכאשר מוסיפים מספר 'מים' על 'נהר א' הרי זה עולה בגי' 'משה' ע"ה"כ, ונמצא כי כוללים יחד את בחי' משה ואהרן. והרי זה כענין שדרשו חז"ל (ששה"ד ה, י) כי בפסוק אחד נאמר 'הוא אהרן ומשה' (שמות ו, ט) ובפסוק אחד נאמר 'הוא משה ואהרן' (שם, י), ללמד שהם שקולים כאחד, והם אחים גם יחד באחדות. והרי זה עצמו בחי' האחדות, אשר את זה ממשכינים על ידי הנענועים בארבעת המינים.

2.

בחג הסוכות ממשכינים את האור המקיף אל הפנים

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כג, ט).

בדיני ארבעת המינים יש כמה דברים הפוסלים את המינים מפני שאינם 'הדר', כי כולם נלמדים מן האתרוג שכתוב בו כי צריך הוא להיות 'הדר'. ובחג הסוכות עוסקים הרבה בהידור מצוה, שהרי גם בסוכה מצונו דגש מיוחד על נוי הסוכה והידורה (סוכה ג, ט), ויש לומר כי זה נלמד מן הנאמר בארבעת המינים, ויש לבאר מה הוא הענין בזה.

אימת באריה"ק בכ"מ כי יש שני מיני הארות, האחת היא בחי' 'אור פנימי' הנכנס בתוך הכלים, והאחת היא בחי' 'אור המקיף' שאינו נכנס בתוך הכלים, אלא מקיף עליהם וסובבם מבחוץ. והנה חג הסוכות היא בחי' אור המקיף (שעה"כ סוכות ד), שזהו ענין הסוכה וזכר לענין הכבוד (סוכה יא) שהקיפו את כלל ישראל. ואילו ענין הנענועים בארבעת המינים הוא בחי' המשכת האור המקיף אל הפנים (שעה"כ סוכות ה), באופן שנהיה מן האור המקיף אור פנימי. וכתב הבני יששכר (תשרי ג, א וב"ב) כי בכל מצוה ומצוה, הרי המצוה עצמה ממשכה בחי' 'אור פנימי', ואילו הידורי המצוה הם בחי' 'אור מקיף', עיי"ש. ובה מבואר היטב מה שבארבעת המינים נהיה ההידור מצוה חלק מן המצוה עצמה, כי כל ענינים של הד' מינים ונענועים הוא להמשיך את האור המקיף אל הפנים, ועל ידי זה נהיה מענין של הידור מצוה בחי' של גוף המצוה עצמה. ולכן מוסיפים הרבה הידורי מצוה ללולב ובסוכה גם כן, כי בחג הסוכות עוסקים בהמשכת המקיפים, והכנסתם אל הפנימיות.

והנה ארבעת המינים הם 'מאני קרבא' (תקרא כט) כנגד הסט"א, ונתבאר שהם בחי' 'הידור מצוה'. ויש לרמוז על כך בפסוקים (תהלים קמ"ט, ט) 'לעשות קמה בגוים תוכחות בלאומים, לאסור מלכיהם ביוקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו הללו"ה', דהיינו שעושים מלחמה עם הסט"א על ידי כלי הזין שהם בבחי' 'הדר הוא לכל חסידיו', אבל הם נהיו חלק מן ה'משפט כתוב', כי הוא ענין שנכנס בו הידורי המצוה בתוך המצוה עצמה. ויש להוסיף על זה, כי הדברים הנזכרים באלו הפסוקים הם לא צורת המלחמה הרגילה נגד הסטרא אחרא, שהרי בתורה נזכרו רק עונשי מיתה או מלקות שהיא במקום מיתה (פסח"ד י), וכך גם המלחמות נגד אומות העולם שיש בהם מיתה, אבל ענין 'יוקים' ו'כבלי ברזל' הוא עונש שלא נכתב בתורה. ויש לומר כי הוא אכן תוספת של הידור מצוה, ולכן נאמר עליהם 'הדר הוא' כנ"ל, וזה נמשך על ידי המאני קרבא' הפועלים בדרך של הידור מצוה.

3.

רמזי 'לקיחה תמה' במצות ארבעת המינים

ולקחתם לכם וגו' (ויקרא כג, ט).

אמרו חז"ל (סוכה לה) 'אמר לו רבי אליעזר וכו' ומנין שמעבכין זה את זה, תלמוד לומר ולקחתם, שתהא לקיחה תמה, ולומדים כמה הלכות מדרשה זו, ויש לפרש בזה עוד

על דרך הרמז.

אימת באריה"ק (שעה"כ סוכות ה) כי עבודת הנענועים היא להמשיך את האותיות יה"ו אל ה'תתאה, והוא על ידי ההולכה והבאה של ג' המינים שכנגד יה"ו, אל הלב שהוא כנגד האתרוג (ויקרא ל, יד) והוא מורה על ה'תתאה. וזהו ענין 'לקיחה תמה', כאשר מאחדים את המדות העליונות עם המלכות, ונהיה השם שלם יה"ו עם ה'. וזהו שאמר הכתוב ולקחתם לכם', שהוא ענין כלל ישראל בעצמם. כי ה'תתאה היא בחי' ננסת ישראל, וזהו ענין 'ולקחתם לכם' שיקחו את בחי' ה'תתאה ננסת ישראל, ויחברו ויחדו אותה בלקיחה תמה עם אותיות יה"ו שבשם.

עוד יש לרמוז בענין 'לקיחה תמה', כי בכל סדר של נענועים מוליכים את ד' המינים אל ו' הקצוות, ומשם מושיכים ומביאים אותם אל כנגד הלב. והנה ו' פעמים 'לב' הוא בגי' 'קפץ', כי על ידי הנענועים מקבצים את הניצוה"ק מכל הצדדים. והוא גם כן ענין של 'לקיחה תמה', כאשר מקבצים את כל הניצוה"ק ומשלימים אותם בעליה למקומם. וכאשר מתקבצים אלו ו' קצוות אל הלב, הרי הם נכללים זה בזה. והנה ו' פעמים ו' הוא בגי' ל"ו, ואלו הל"ו קצוות נכללים כולם ב'לב' שמקבץ את כולם כמבואר. ולכן מכריזים 'על נטילת לולב', שכן 'לולב' נוט' 'ל"ו לב', הם כל הקצוות המתקבצות אל הלב.

4.

תיקוני מדת המלכות בחג הסוכות

ובנענועי אותם תשפיע שפע ברכות מדעת עליון לנוה אפריזן למכון בית אלקינו (ידו רצון לפני הנענועים).

אימת במשנה (ר"ה ב) 'באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו'. וכתב הבני יששכר (שבט ב, ג) כי אמר 'לאילן' בלשון יחיד, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה, והוא אילן האתרוג 'עץ הדר'. ועל אילן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל מתי הוא ראש השנה שלו, דהיינו מתי עולה השרף בזה האילן, לבית שמאי באחד בשבט ולבית הלל בט"ו בו. ואכן בגמ' שם (ד) מובא לגבי מחלוקת זו 'תנו רבנן מעשה ברבי עקיבא שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עישורין, אחד כדברי בית שמאי ואחד כדברי בית הלל' הרי שמחלוקת זו יש לה שייכות מיוחדת עם האתרוג, ויש לבאר את הענין בזה. עוד דייקו בכמה ספרים על לשון המשנה, שאמר התנא שהוא 'כדברי בית שמאי', אשר משמעות הלשון הוא שיש בזה הענין מחלוקת נוספת, ודברי בית שמאי בזה הם כמו דבריהם במחלוקת האחרת, וצ"ב.

ויש לומר בזה, כי נחלקו בית שמאי ובית הלל אם שיעור סוכה קטנה הוא 'ראשו ורובו' או שמא 'ראשו ורובו ושולחנו' (סוכה ג), דהיינו אם שיעור הסוכה הקטנה ביותר הוא ו' טפחים או ז'. ויש לפרש את מחלוקתם, כי 'ראשו ורובו' הוא כנגד ו' המדות המשפיעות אל המלכות שהוא בחי' האיש, ולכן ו' טפחים מחזיקים את ראשו ורובו. וסברו בית שמאי שצריכים להוסיף טפה שביעי בסוכה עבור 'שולחנו', כי השולחן הוא בחי' 'שולחן מלכים' ענין מדת המלכות, וצריכים לכלול גם את המלכות בתוך הסוכה.

ויש לבאר בזה, כי נחלקו אם בזמן הזה יכולים אנו לעסוק בחג הסוכות עם בחי' המלכות, שהרי עד התיקון השלם יש 'מיעוט היחיד' שהוא בחי' פגם במדת המלכות, ורק לעתיד לבא יושלם עניינה. ולכן סברו בית הלל כי אין לנו לכלול את בחי' המלכות כמו שהיא לעת עתה בסוכה, שהרי עדיין אינה בתיקונה. אבל בית שמאי הם בחי' לעתיד לבא, וכידוע מהספה"ק שאז תהיה ההלכה כמותם, כי הם 'מחדדי טפי' (יבמות ד) והולכים כבר עכשיו על פי התיקון השלם. ולכן סברו בית שמאי כי כבר בזמן הזה יש להוסיף את השולחן בתוך הסוכה, כי צריכים לעסוק בסוכה גם עם תיקוני מדת המלכות.

ובה תלוייה מחלוקתם בענין האתרוג, שהרי האתרוג הוא כנגד מדת המלכות (שעה"כ סוכות ה), ולכן סברו בית הלל כי אין השרף עולה בו אלא בט"ו בחודש, כי אז הוא מילוי הירה וזה מורה על זמן העתיד שבו תהיה 'סיהרא באשלמותא',

כי שיטתם היא אשר תיקון המלכות תלוי בזמן העתיד לבא. וחלקו עליהם בית שמאי ואמרו כי תיכף בתחלת החודש הוא ראש השנה לאילן זה, והוא 'בדברי בית שמאי' לגבי הסוכה, כי הם פוסקים כבר עכשיו על פי זמן התיקון השלם, כי יכולים עוד בזמן הזה להתקשר עם זמן העתיד, ולעסוק באופן זה בתיקוני מדת המלכות.

הדרישה לציון בשעת הנענועים

משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב נטיל במדינה שבעה זכר למקדש (סוכה טא).

איתא בגמרא (שם) 'מנא לן דעבדינן זכר למקדש, אמר רבי יוחנן דאמר קרא "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה' כי נדחה קראו לך ציון הוא דורש אין לה" (ירמיה ל, יז), 'דורש אין לה' מכלל דבעיא דרישה'. הרי כי על ידי הנענועים בזמן הזה אנו מקיימים מצוות דרישה לציון, ויש לרמוז על זה בכוננות הנענועים.

הנה מכוונים לכל אחד מו' הקצוות את אותיות יהו"ו, וממשיכים ומביאים אותם אל הה' תתאה (שעה"כ סוכות ה), ונמצא כי על ידי הנענועים נהיה ו' פעמים שם הו"ו"ה שהוא בגי' ציון. ועוסקים בעבודת הנענועים ד' פעמים במשך ההלל, והם כנגד ד' העולמות 'אצילות בריאה יצירה ועשיה'. ויש לרמוז זאת בלשון הגמ' 'דבעיא דרישה', כי 'בעיא' נוט' 'אצילות בריאה יצירה ועשיה', ואמרו חז"ל בזה כי צריכים לדורש את ציון בד' העולמות. ואכן על ידי שעושים את הנענועים ד' פעמים כנ"ל, הרי שממשיכים ד' פעמים את האותיות יהו"ו בו' הקצוות אל הה' תתאה, והנה ו' פעמים יהו"ו הוא בגי' קב"ו, וד' פעמים קב"ו הוא בגי' דרש"י. והוה ענין 'דבעיא דרישה', כי על ידי שמנענעים ד' פעמים, נשלם ענין 'דרש ציון'.

שמיני עצרת ושמח"ת

יא.

קשה עלי פרידתכם

ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם והקרבתם אשה לה', עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כג, לז).

פי' רש"י 'עצרת אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם'.

יש לרמוז על כך בלשון הפסוק, כי 'עצרת' הוא בגי' 'פרידתכם' עם הה' של תיבת 'קשה' והי' של תיבת 'עלי' עה"כ, כי מפני שאינו רוצה להיפרד מאיתנו הרי הוא מצרף את האותיות של 'קשה עלי' אל 'פרידתכם' ועל ידי זה נהיה 'עצרת'. ועם האותיות 'קש' מתיבת 'קשה' הרי זה בגי' 'שמיני עצרת'. ואם מצרפים את אותיות 'על' מתיבת 'עלי' לחשבון 'עצרת' הנ"ל, הוא בגי' 'ראש השנה', כי שמיני עצרת הוא סוף הסדר של כל מועדי ירח האיתנים שהתחיל בראש השנה.

יב.

שמיני עצרת בחי' יחודא שלים בין כנסת ישראל והקב"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט, לה).

אמרו חז"ל (ר"ה ד) כי שמיני הוא רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב, אבל בעצם הוא מימי תשלומין של חג הסוכות. אכן באמת אמרו, כי בזה היום אנו מבררים את פנימיות כל ההשפעות שיש בחג הסוכות. שהרי בחג הסוכות מצאנו שמקריבים את הע' פרים גם עבור אומות העולם (סוכה טה), אבל בשמיני עצרת מקריבים רק 'פר אחד ואיל אחד' (במדבר כט, לז), כי יום זה מיוחד הוא לכלל ישראל לבדם (סוכה טז), וכן פירשו צדיקים בלשון הכתוב 'עצרת תהיה לכם', שהקב"ה אומר לכלל ישראל כי הכוונה ביום זה היא 'לכם' לבד. ובהוה היום נתברר ההבדל הגדול בין ישראל לעמים, אשר כלל

ישראל לבדם מתייחדים עם הקב"ה ביום זה.

ויש לפרש זאת בלשון הכתוב על יום זה, שכן נאמר עליו כי הוא 'עצרת', אשר פירושו הוא לשון של אסיפה, וכמו שתירגם אונקלוס שהוא 'כנישו'. ובעצם הרי זה כענין הנאמר על חג הסוכות שהוא 'חג האסיף' (שמות לה, כב), שהוא ענין של אסיפה וקבוץ, אבל בזה עצמו יש הבדל גדול. שכן בחג הסוכות נאמר כי אסיפה זו היא באספק את מעשיך מן השדה (שמות כג, טז), וכן הוא אומר באספקם את תבואת הארץ (ויקרא כג, לט), הרי כי אסיפה זו היא על ההשפעות שקיבלו מן השמים. אבל הרי אמר רשב"י (ברכות לה): כי 'אספת דגנך' (דברים יא, ד) אינו מצב של 'עושי רצונו של מקום', כי בעצם הרי זה ענין של אומות העולם, וכלל ישראל צריכים להיות 'תורתם אומנותם', עיי"ש. ואכן מפני זה נותנים חלק לאומות העולם בימי חג הסוכות, שכן עם ההשפעות של העולם הזה יש להם גם כן חלק.

אבל אסיפה זו של שמיני עצרת, אין בה השפעות עולם הזה כלל, שהרי לא נזכר על חג זה שום ענין עם תבואות הארץ כאשר המועדים שיש בהם 'אביב' 'קציר' או 'אסיף'. כי היא בחי' 'עושי רצונו של מקום', וכל כלל ישראל הם בעצם בבחי' 'תורתם אומנותם' ולכן הוא יום 'שמחת תורה'. ואכן שלש הרגלים הם כנגד האבות הק' (פור אר"ח סי' תי"ז), אשר הם כתובים בספר בראשית, כי יש להם איזה שייכות עם מעשי בראשית. אבל שמיני עצרת אין לה כל שייכות עם ההשפעות גשמיות העולם הזה, ולכן אין היא כנגד האבות הק'.

כי אסיפה זו שיש בשמיני עצרת היא 'עצרת לה' אלקיך, שעלל ישראל אספיים עם הקב"ה לבדו, ואין כאן אסיפה של השפעות, אלא רק 'נגילה ושמחה כב' (שה"ש א, ד) כי אנו אומרים להקב"ה 'אין לנו הפני' טוב בעולם אלא אתה' (שה"ש א, ט), שאין אנו מבקשים שום השפעה של 'הפני' טוב בעולם, אלא חפצים אנו אך ורק בקרבת ה'. ובהוה מתגלה כי לא היתה שמחתנו בחג הסוכות מפני ההשפעות הגדולות, אלא שמחנו עם הקב"ה בעצמו שהוא מקור כל ההשפעות האלו ומסתתר בתוכם. ועל ידי זה באנו ליום שמיני עצרת, אשר בו כבר אין עוסקים בשום השפעה חיצונית, אלא רק 'עצרת לה' אלקיך, וגם הקב"ה מתאסף עמנו 'עצרת תהיה לכם' - שמתאספים ביחד קודשא בריך הוא וכנסת ישראל ביהודא שלים.

יג.

השמחה בשמיני עצרת עם הקב"ה לבדו, ומתגלית ע"י שמחת התורה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט, לה).

הנה חג הסוכות מכוונה בשם 'חג האסיף' (שמות לה, כב), דהיינו אשר הוא זמן אסיפת והכנסת השפע של כל השנה. ואחר חג הסוכות מגיעים ליום שמיני עצרת, אשר התרגום של 'עצרת' הוא 'כנישו' שהוא ג"כ לשון של אסיפה. אבל אסיפה זו של שמיני עצרת איננה אסיפת שפע שהקב"ה השפיע אל כלל ישראל, אלא היא עולה על אסיפת כלל ישראל בעצמם, שהקב"ה אוספם לשמוח עמו ביום קדוש זה.

והיינו אשר השמחה בימי חג הסוכות באה ע"י אמצעי, והיינו ע"י זה שהקב"ה משפיע רב טוב לבית ישראל, ובהוה אנו שמחים עמו באמצעות השפעותיו. אבל ביום שמיני עצרת בא היחוד בין הקב"ה וכנסת ישראל בהתגלות, ולכן אין השמחה באה ע"י אמצעי של השפעה וכדו', אלא כללי' שמחים עם הקב"ה בעצמו [ועל כך כתוב (שה"ש א, ד) נגילה ושמחה כב, וכמו שפירשו חז"ל (שה"ש א, לא) דהיינו בהקב"ה בעצמו, וזה מתגלה ביום כ"ב תשרי בגי' 'בך'].

וידועים דברי הצדיקים זי"ע, אשר בענין זה נשתנה יום שמיני עצרת משאר הימים טובים. כי בכלום באה האהבה בלבוש וכיסוי, ולכן צריכים לעשות בהם מצוות מיוחדות, אשר בהם מתלבשת האהבה בין הקב"ה וכנס"י. אבל ביום שמיני עצרת אין שום מצוה מיוחדת, כי בו אומר הקב"ה לכלל ישראל 'עצרת תהיה לכם', והיינו כי ביום זה מתגלה אשר הכוונה היא

'לכם' בעצמכם, ברוב אהבה שאינה מתלבשת בשום לבוש.

אכן הנה כלל ישראל נוהגים לעסוק בעבודות גדולות ביום קדוש זה, ועורכים הקפות בהתלהבות אש קודש ושמחים עם התורה בעבודה מיוחדת. והרי כי אנ"פ שאין ביום זה מצוה מיוחדת, מ"מ נוהגים ישראל קדושים בעבודות מיוחדות בזה היום. וא"כ הרי כי מנהג ישראל הוא כן לבטאות את היחוד של כנס"י עם הקב"ה ע"י פעולה ומעשה של עבודה, וכן נוקטים הפני' של מצוה היא ספר התורה, ועוסקים בריקודים עמה ובסיום הקריאה בה והתחלתה. ולכא' יש להבין את הענין בזה, שהרי נתבאר כי ככוונה תחלה אין מצוות מיוחדות ליום זה, להורות על עצם היחוד בין הקב"ה וכנס"י, וא"כ מה ענין עבודות אלו.

אכן באמת עבודה זו מגלה ביותר את התקשרותם של כללי' עם הקב"ה בעצם עצמיותם. ויבואר ע"ד מה שסיפר הרח"ו (שער הגלגלים לה) כי האריה"ק היה מזהירו שלא יכניס תלמידים אחרים ללמוד אצלו, וישלח מעל פניו את כל התלמידים שכבר היו אצלו. אבל הוא היה מסרב לזה, ולא היה יכול לפעול בנפשו לגרשם. והיינו כי היה הרח"ו כ"כ באהדות עם שאר התלמידים, עד אשר הרגיש כי אם הוא יכול להיכנס, א"א להיות שהם לא יוכלו להיות שם.

וכך גם מראים כללי' בשמחתם ביום זה עם התורה, אשר אנו אומרים בזה כי א"א שהקב"ה ישמח עמנו בלי שנשמח יחדיו עם התורה, שהרי אנו מאוחדים ממש עם התורה. והיינו אשר גם כאשר אנו עוסקים בתורה ובמצוותיה, אין הם דבר נפרד מאיתנו, ולכן אין הם משמשים בלבד המסתיר על עצם היחוד עם הקב"ה. כי התורה - אשר היא גילוי דבר ה' בעוה"ז - היא עצם חיותנו, וא"א לנו להיפרד ממנה כלל, וא"כ כאשר אנו עוסקים בה ומתייחדים על ידה עם הקב"ה, הרי זה הוא עצם מציאותנו המתייחדת עם הקב"ה. ונמצא כי דוקא ע"י העבודה של שמחה עם התורה, אנו מגלים ביותר את התקשרותנו באהבה עם הקב"ה [וכמו שאמרו בזה"ק (ח"ג עג) כי קודשא בריך הוא אורייתא וישראל מקושרים זה בזה].

יד.

אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה

ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לה, יז).

יש לומר לקשר את סוף התורה לתחלתה, ונקדים את לשון המשנה (כלים פ"ג מ"ד) 'אמר רבי יוסי, אשריך כלים, שנכנסת בטומאה, ויצאת בטהרה', ויבואר על דרך הרמז. כי הרמז הראשון בתורה לתיבת 'כלים' הוא בסופי התיבות 'והושד' על' פני' תהום' (בראשית א, ט), ואילו הרמז האחרון לתיבה זו בתורה הוא בראשי התיבות 'מישה' ליעני ביל ישראל' (דברים לה, יז), ונמצא כי ענין 'כלים' נכנס בתחלת התורה בבחי' חושך שהוא טומאה, ויוצא בסוף התורה בתיבות של טהרה. ובתיבת 'בראשית' יש אותיות 'אשרי' לרמוז על הלשון 'אשריך כלים' וכו'. ויש להוסיף עוד, כי בסוף התורה מפרש רש"י כי הפסוק מדבר על שבירת הלוחות, וזה היה בבחי' 'שבירתן היא טהרתן' (כלים פ"ג מ"א) לכלל ישראל, הרי ענין 'צאת בטהרה' שהרי בזה נטהרו בני ישראל.

טו.

כלי מחזיק ברכה לישראל

ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לה, יז).

ראשי התיבות 'ליעני ביל ישראל' הוא 'כלי', ואמרו חז"ל (עוקצין פ"ג מ"ה) 'אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום', וזהו שפירש רש"י כי הפסוק מדבר על שבירת הלוחות, כי את זה עשה משה רבינו כדי להטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. ואכן 'ברכה שלום' שהוא הכלי עם הברכה, הוא בגי' 'בני ישראל', וברכה זו נשפעת לבני ישראל בסיום התורה הק'.

דין נצח:

השמחה של
חג הסוכות -
הבחירה בכלל
ישראל לעוד
שנה

א. משפט לאלקי יעקב: האם ראוי למסור את תכלית הבריאה בידי אדם

חודש תשרי - ימי משפט וימי שמחה | בראש השנה שוב מחדש הקב"ה את תכלית הבריאה | השלמת התכלית מוטלת על האדם | קטרוג המלאכים חוזר וניעור מידי שנה | איך ייתכן למסור ביד אדם את השלמת התכלית | הם רוצים שהמשפט של כלל ישראל יהיה בדרגת המשפט של אומות העולם | הרצון העליון הוא שמשפטם של כלל ישראל יהיה אודות השאלה האם אפשר למסור בידם את תיקון העולם

ב. כי לא מחשבותי מחשבותיכם: בריאת האדם אין להשיג בשכל האנושי

מהות הקטרוג היא שאינו מוכן להתבטל בפני השכל האלוקי | אין בכח השכל האנושי להשיג למה מסר הקב"ה את תיקון העולם בידי בני אדם | נראה כאילו הקב"ה תלה את התיקון בספק | שורש חטא המרגלים היה בקטרוג המלאכים מה אנוש כי תזכרנו | חי אני: זהו וודאי ולא ספק כלל | מחשבת הסט"א הוא בגדרי השכל הטבעי | המקטרגים מתייצבים להילחם נגד השי"ת כביכול | ויגבה ה' צבקות במשפט - הקב"ה מגביה עצמו מעל כל המקטרגים

ג. וקרבתנו מלכנו לעבודתך: שמחת החג היא בניצחוננו של הקב"ה על הסט"א

הקב"ה מגלה כי יש על מי לסמוך שימלא את הייעוד המקווה | בימים הללו מתגלה נקודת הפנימיות שבנפש הרוצה להמליך את השי"ת | דרשו ה' בהמצאו - מחמת שהקב"ה חפץ בניצחון המלחמה לכן הוא 'ממציא' את עצמו לישראל | שמחת החג היא על הניצחון במלחמה - שוב התחדשה מעלתם של כלל ישראל | אנו נבחרנו שיתקיים על ידנו וימלא כבוד ה' את כל הארץ | ביום שמיני עצרת מתגלה הארה מהתכלית העתיד לבוא

.א.

משפט לאלקי יעקב: האם ראוי למסור את תכלית הבריאה בידי אדם

נקודות:

יש לנו להבין את המשמעות של 'דין נצח' - מה הכוונה שאנו נצחנו במלחמה. בימי הדין שעברו הלא התנהלה מלחמה כבידה, כל העולם כולו עמדו לדין ומשפט - מי לא נפקד כהיום הזה - וכלל לא היית בטוח בעצמך שאכן תנצח במלחמה. נו, האם אחרי יום הכיפורים אכן ברור לך שניצחת במלחמה ויצאת?

ויצר בששת ימי בראשית, היו 'במחשבה תחילה', היינו עבור כוונת הבריאה שהאדם הוא הנברא שצריך להוציא כוונה זו לפועל. האדם הוא הנברא היחידי שהוא 'בעל בחירה', וע"י בחירתו יש בכוחו להתעלות עד הדרגה של 'אדמה לעליון' להשתוות להקב"ה כביכול - אשר בשעה שהאדם בדרגה של השתוות זו הנה הוא 'אדם' כנכון.

וע"י הבחירה יכול האדם להשיג דרגה גבוהה של 'דבקות הבורא' והכרה עצומה ב'אין עוד מלבדו'. ע"י עבודת השם באהבה וביראה, עמידתו בניסיונות ועשיית נחת רוח ליוצרו, הוא יגרום לידי כך שיתקיים 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ' - שזהו 'היחוד קודשא בריך הוא' שיתגלה בשלימות לעתיד לבוא אשר בעבורו ברא הקב"ה את העולם.

קטרוג המלאכים מידי שנה: עתיד למחטי קמך

בכל ראש השנה שוב מעמיד הקב"ה את כל העולם בכלליות ואת התכלית של העולם בפרטיות, ובפרטי פרטיות - את האדם שהוא הנברא העומד למלא את התכלית ולהביאו אל ייעודו. אמנם על זה פורצת מלחמה אדירה מצד כל המקטרגים, הם אינם מסכימים שהאדם יהיה בעל מעמד כה נכבד ונעלה - להיות תכלית הבריאה ממש.

כמו ש'מקדם ומבראשית קטרג הס"מ וטען שלא יבראו את האדם כי 'עתידי הוא למחטי קמך' - למה לך לברוא אדם הרי "עתיד הוא למחטי קמך". כך הוא חוזר ומקטרג בכל ראש השנה בשעה שהקב"ה מחדש את הבריאה. אלא שמאז ועד עתה הוא מוסיף להביא ראיות לשיטתו.

כהיום הזה - וכלל לא היית בטוח בעצמך שאכן תנצח במלחמה. נו, האם אחרי יום הכיפורים אכן ברור לך שניצחת במלחמה ויצאת זכאי בדין? ואם נאמר שהגדרת 'ניצחון' אינה בכך שאכן יצא האדם זכאי בדין, נו, צריכים אם כן אפוא להבין מהו אכן הניצחון?

בראש השנה הקב"ה מחדש את תכלית הבריאה

בראש השנה הקב"ה מחדש את עולמו, הוא בורא את העולם מחדש וכמו שאומרים בפסוקי הזכרונות: "זה היום תחילת מעשיך" - ראש השנה הוא תחילת כל המעשים, הכל מתחיל מבראשית. וכשאומרים שהקב"ה מחדש את העולם, אין הכוונה רק על חידוש המעשים והפעולות של הבריאה, אלא ובעיקר לכך, שהקב"ה מחדש שוב את התכלית והמקנה של כל הבריאה.

התכלית: יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

סיבת ותכלית הבריאה היא: יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה! שיתגלה שאין עוד מלבדו - אמת מלכנו אפס זולתו בשמים ובארץ! שיתברר שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה, הוא יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין! כל התכלית היא שכבוד השם יתגלה בכל העולם כדכתיב (במדבר יד, כא) "וימלא כבוד ה' את כל הארץ".

האדם נברא להשלמת התכלית

כדי להשיג את התכלית הזאת ברא הקב"ה את האדם והוא הוא עיקר כל הבריאה! עליו נאמר 'זה היום תחילת מעשיך', כי 'סוף מעשה במחשבה תחילה' - כל המעשים שהקב"ה ברא

ב' החלקים של חודש תשרי

הנה בחודש תשרי ישנם כמה ימים טובים ויומי דפגרא. וכידוע כי הימים הללו בחלקם הראשון ימי דין ומשפט ובחלקם השני ימי שמחה. ויש לנו לעמוד ולהבין את מהלך הסדר הזה - אשר ב' החלקים הללו, ימי משפט וימי שמחה, מוצאים את מקומם בחודש אחד; תחילתם בימי דין של ראש השנה ועשרת ימי תשובה, עד היום הקדוש אחת בשנה יום הכיפורים. דאז כל באי עולם עוברים לפניו יתברך כבני מרון, כולם נכתבים ונחתמים בגזר דינם, ימי תשובה, ימים של 'מלכויות', כולם ממליכים את הקב"ה - אומרים המלך הקדוש והמלך המשפט.

ומימי הדין הללו אנו נכנסים ובאים באחת למציאות חדשה, מצב של שמחה, כלל ישראל שרויים בשמחה עצומה ונפלאה. המה ימים שמתענגים בהם במצוות, שוהים בצל הסוכה - ושמחת בחגך, נוטלים הד' מינים - ושמחתם לפני ה' אלוהיכם. ואיתא בזה"ק (ח"א רכא). שהשמחה בימים הללו היא שמחה של 'דין נצח' - אנו נצחנו במלחמה! והימים הללו תחילתם כבר בד' הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, והם חטיבה אחת של ושמחת בחגך, וכך השמחה עולה ומתעלה מיום ליום עד שמגיעים לשמיני עצרת ושמחת תורה שהם תכלית ושלימות ימי השמחה - ימים של 'יחודא שלים'. ימים שהם - כל כולו עונג ושמחה. וכאמור יש לעמוד על טעם הסדר הזה והקשר ביניהם.

משמעות דין נצח

גם יש לנו להבין את המשמעות של 'דין נצח' - מה הכוונה שאנו נצחנו במלחמה. בימי הדין שעברו הלא התנהלה מלחמה כבידה, כל העולם כולו עמדו לדין ומשפט - מי לא נפקד

סיבת ותכלית הבריאה היא: יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה! שיתגלה שאין עוד מלבדו – אמת מלכנו אפס זולתו בשמים ובארץ! שיתברר שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה! כל התכלית היא שכבוד השם יתגלה בכל העולם. וכדי להשיג את התכלית הזאת ברא הקב"ה את האדם והוא הוא עיקר כל הבריאה! עליו נאמר 'זה היום תחילת מעשיך' ~

חפץ הרצון העליון הוא, שכל משפט הברואים – לטב או למוטב – יהיה רק אודות השאלה; האם ההשפעה תעלה בקנה אחד עם תכלית הבריאה. לא מוכרח מחמת זה שידונו את האדם עפ"י מידת הדין, כי אם דנים את האדם בתר הכוונה והתכלית

איך אפשר למסור את השלמת התכלית בידי בעל בחירה

היצר הרע מתייצב ביום הדין ומערים הררי טענות ומענות ומנסה להוכיח שאסור להציב את האדם בעולם להיות תכלית הבריאה, הוא טוען: "ריבוננו של עולם - אסור למסור שוב את תכלית וכוונת הבריאה בידי בני אדם כי "עתיד הוא למחטי קמך"! אנו הרי כבר התראנו בפניך שעתיד הוא לחטוא בטרם כל יציר נברא וקודם שבראת את העולם, והנה ראה נא והבט מה עלתה בידו וכמה אכן חטא כלפידך והמרה את רצונך במשך כל השנה שעברה.

ובכלל - הם ממשיכים וטוענים - ריבוננו של עולם, אין שום הסבר מתקבל על הדעת לכך, שאתה תולה ומעמיד עניינים גבוהים ונשגבים כמו תיקון העולם, במעשיו ובפעולותיו של 'בעל בחירה' - מי כמוך יודע כי עתיד הוא להיכשל בכך! ואם בכל זאת חפצת בקשר ושייכות עם בעל בחירה, אז לכל הפחות תצמצם ותפחית את השייכות הזאת - תטיל עליו לשמור כמה מצוות כמו שאר הגויים ותו לא. **די לו להיות מְצַוָּה על 'שבע מצוות' - הרשות תהיה בידו לפנות אחרי כל הגשמיות, מותר לו לילך אחר שרירות ליבו ולהשקיע עצמו בתאוות והבלים רק את השבע מצוות' שלו עליו לשמור - ובהם יהיו תלויים כל ההשפעות שלו וכל מה שיגזרו עליו לטב ולמוטב.**

אבל למסור את התיקון של כל הבריאה בידו של בעל בחירה - שכל חייו יהיו חטיבה אחת של תורה ומצוות, כל שאיפתו ומגמת חייו יהיו בנויים למען מטרה אחת להביא לידי כך ש'וימלא כבוד ה' את כל הארץ' - זהו כבר 'מאן דכר שמייה'! אדם שאסור לו לסור ולנטות מהשאיפה הזו ולהשקיע עצמו בעולם הזה כי מצפים ממנו שעל ידי מעשיו יתגלה בכל העולם שאין עוד מלבדו' - זה כבר מהלך קיצוני! השפעה ואחריות גדולה כזאת כמו שיש ליהודי - זה בוודאי שאסור לחדש שובו!". עד כאן דברי הקטרוג.

בני יששכר חודש תשרי

ענין ארבעה מינים שגז הקדוש הלאה, אמרו צמשלם להרצה בני אדם שהיו נידונין לפני המלך ולא ידעו מאן נלח דינא, כשהיו רואין אחד שולח וסומן צידו מצית המלך וידעו דין נלח, כך ישראל ולאומוט העולם נידונין צראש השנה וכו' ואינס יודעים מאן נלח דינא... אזל זה הוא דוקא ללאומות העולם דהש"י נקרא עליהם מלך דכתיב מלך אלקים על גוים [תכלים מז עו] וכתוב מי לא ייראך מלך הגוים [ירמיהו י ז], משא"כ ישראל כתיב צוים אתם לי"י אלוקים וכו' [דברים יד א], והש"י לנו אב, ואז שמחל על כבודו כבודו מחול [קדושין לב]. על כן מהני לישראל תשובה... על כרחך רריך לומר משום שאנחנו צוים והש"י לנו אב וכיון שהוא כן סימנא מלתא שנתקבלה תשובתנו כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול, וזכו ולקחתם לכם צוים הראשון

אומות העולם טפלים לתכלית

רצונו של המקטרג הס"מ הוא, שמהלך המשפט שלנו יהיה רק אודות החיים הגשמיים, כמו שאכן דנים את אומות העולם שה'תיקון השלם' אינו תלוי בהם, והם כאן מחמת עניינים הטפלים לתכלית הבריאה.

וכגון שאם רוצים להשפיע עשירות על איזה גוי, לא יקיימו בשמים דיון האם העשירות תקרב את התכלית של הבריאה, כי לגוי אין שייכות פרטית עם קיום התכלית. אדרבה, פעמים שיתנו לו עשירות רק כדי לקיים מה שכתוב (דברים ז, י): "וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵי הַלְּאֵבָבִידוֹ", ואפילו אם אין הכוונה להאבידו, כי אין הוא בכלל שונאי ה', אמנם בוודאי שאין השפעת העשירות שלו מוכרחת לעלות בקנה אחד עם תכלית הבריאה, דהיינו שהגם שבשמים יודע המגיד מראשית אחרית, שהעשירות הזאת תביא אותו לידי קלקול והשחתה עד שגם לא ישמור את השבע מצוות בני נח, הנה לא יתחשבו בזה ולא ימנעו ממנו את העשירות ממנו מחמת זה. וכאמור הס"מ חפץ שכך גם יתייחסו למשפטם ודינם של כלל ישראל.

ב.

כי לא מחשבותי מחשבותיכם: בריאת האדם אינה בגדר שכל האנושי

משפטם של ישראל הוא לגבי התכלית

אבל הרצון העליון הוא שכל יהודי יהיה לו חלק בקיום היעוד של 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ' ולכן רצונו ית"ש הוא שכל הדין ודברים והמשפט של בני ישראל יהיה סביב זה. כלל ישראל הם הרי אלו שעליהם הוטל להביא לידי כך שיתקיים "וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה'", ולכן אם השפעות של טובה וברכה יהיו להם לעזר וסיוע בכך, הנה בוודאי שהדין נותן שישפיעו עליהם כל טוב בגלוי ותהיה להם שנה טוב ומתוקה בגשמיות וברוחניות, אמנם אם

חלילה לאו - שהם עלולים לבוא לידי "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט" - הנה ידונו אותם להיפך רח"ל. חפץ הרצון העליון הוא, שכל משפט הברואים - לטב או למוטב - יהיה רק אודות השאלה; האם ההשפעה תעלה בקנה אחד עם תכלית הבריאה. לא מוכרח מחמת זה שידונו את האדם עפ"י מידת הדין, כי אם דנים את האדם בתר הכוונה והתכלית, הנה ייתכן שידונו את האדם במידה של 'אריכות אפים', עושים עמו חסד ומאריכים לו אף, מחמת התקווה שטוב יהיה אחרית דבר מראשיתו ועם הזמן יגיע לתכליתו, אבל על כל פנים מוכרח דינו להלוטם ולהתאים עם התכלית.

מה תהיה ההגדרה של כלל ישראל

על כך ניטשת עיקר המלחמה בראש השנה! לא על ההצלחה בעסקים - אלא על עצם מעמדם של ישראל במשפט. **האם נקבל 'מעמד' של כלל ישראל, אשר היעוד לגלות בית כבוד ה' בעולם נמסר בידם, או שכלל הגויים בית ישראל - וידונו אותנו כמו שאר העמים שכל המשפט שלהם נוגע על חיי בשרים והבלי הבלים לשנה הקרובה.** על קוטב השאלה הזאת נערכת כל המלחמה עם המקטרגים!

הנה כל ה'לשון הרע' הזה שורשו בלשון הרע של הס"מ - שמקטרג על כל המציאות של איש ישראל.

המקטרג אינו מודה לשכל העליון

ועל קטרוג הזה ענה ריבוננו של עולם (במדבר יד, כא): "חִי אֲנִי וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" - אין כאן כל ספק! זהו וודאי! אמת ונכון הדבר, שאדם בעל בחירה יהיה בכוחו להביא את העולם למצב שיתקיים בו 'הי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו' הוא דבר נורא ואיום - איך אפשר להעמיד זאת על בחירת האדם - אבל זהו אכן שכל אלוקי ולא שכל אנושי!

כל כוונת ותכלית הבריאה יסודה בשכל האלוקי - **כי לא מחשבותי מחשבותיכם; ומחמת שאין הדבר נתפס בשכל האנושי לכך עומדים ומתייצבים המקטרגים נגד זה. כי מהותו של מקטרג**

בוודאי לא ברא את העולם על צד הספק, אם הקב"ה ברא עולם הרי גם תכליתו תושלם בלי ספק! ולכן אין בכח השכל האנושי להבין איך יתכן שהקב"ה תולה את מטרת ותכלית הבריאה במעשיו של בעל בחירה.

חטא המרגלים - שורשו בקטרוג המלאכים

זה גם היה חטא המרגלים מה שדברו לשון הרע על ארץ ישראל. חטאם היה שהטילו ספק ביכולתם לרשת את הארץ. הם אמרו "ישנם קליפות גדולות בארץ ישראל ומבקשים מאיתנו לבוא לכזה מקום שממה ולעשות שם דירה בתחתונים להקב"ה!?" מי ערב לנו שאכן תצלח דרכנו? הרי זו עבודה קשה מאד - מהעבודות הקשות ביותר! ייתכן מאד שניכשל ולא נעמוד בכך! אולי יתקיים בנו 'וישמן ישרון ויבעט'!"

למסור התכלית בידי אדם הוא למעלה מהשכל אנושי

דברי הקטרוג הללו שורשם בכך שאכן דבר זה נעלה הוא מן השכל ונשגב מבינת כל יצור! שאדם קרוץ מחומר יהיה בכוחו לגלות את שכירת עוזו ית"ש בעולם, זו אכן מדרגה נשגבה וגדולה מאד! כדי שאכן תעלה בידו לגלות את כבוד ה' בעולם, יהיה עליו להתאזר בכוחות נפש עצומים, לעמול ולהתיגע ולעמוד בניסיונות רבים. **וזהו דבר פלא, גבוה משכל אנושי, לתלות את תכלית כל הבריאה על עבודה כזו.**

ולא די בזה, אלא עוד נראה שמעמידים את תכלית הבריאה על הספק, כי מי ערב לנו שאכן ימלא את תכליתו?! הרי הוא בעל בחירה?! ומהות הבחירה היא: שהדבר תלוי ברצון האדם, יש בידו לעשות לכאן ולכאן! נו, השי"ת הרי

הס קטגור - הקב"ה משתיק את הקטרוג

אמנם חרף כל המלחמה העצומה הזאת שמתרחשת מידי ראש השנה, הנה יד הקב"ה על העליונה כביכול והוא תמיד מנצח אותם. ועל זה אנו אומרים בתפילה "וְיִגְבֶה ה' צְבָקוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָקֵל הַקְדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצַדִּיקָה" - הקב"ה מגביה עצמו מעל כל המקטרגים. **הקב"ה מגלה קמעו את השכל האלוקי שעליו העמיד את תכלית הבריאה, ובזה הוא משתיק ומהסה את כל המקטרגים.** זהו גילוי נורא שבוה הקב"ה מתעלה מעל כל המקטרגים - הוא מגלה את העונג שיש לו מעבודתם של כלל ישראל ובוה הוא מנצח במלחמה.

זו היא השמחה של חג הסוכות – אנו שמחים על כך שעמדנו בקשרי מלחמה כבידה מול משטינינו ומקטרגנו העומדים עלינו לכלותינו, וחרף כל זאת זכינו אשר 'דין נצח' ושוב פעם התחדש הכבוד והתפארת של כלל ישראל והתברר שאנו בגדר 'עושי רצונו'. אנו הנושאים והמניפים את הדגל של מלכות שמים בעולם! אנו עם בני ישראל הנבחר לחיות עבור קיום היעוד אשר 'ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל ומלכותו בכל משלה!'. כל החג יש לנו 'עסק' עם שבעים פרי החג, כי אכן אנו אלה, שבמעשיהם תלוי השפע של כל העולם - אפילו לשבעים אומות - כי אנו העם הנבחר.

שמיני עצרת - הארה מהתכלית שאנו פועלים בעולם

אמנם כשמגיעים ליום שמיני עצרת, הנה ביום זה אין לנו שום חשבון עם אומות העולם, איתם כבר סיימנו, כבר 'התפטרנו' מהם לחלוטין ע"י השבעים פרים' שפוחתין והולכין, כל ההשפעות שאינם משלימים במישרים את התיקון השלם כבר אין להם מקום, מעתה "עצרת תהיה לכם" - רק הקב"ה וכלל ישראל נמצאים בעולם.

שמיני עצרת הוא מעין הגילוי העתיד לבוא של 'וימלא כבוד ה', נותנים לנו הארה וטעימה מהתכלית ש'העושי רצונו' פועלים בעולם בינתיים, היחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הולך ונבנה, ולעת עתה נותנים לנו היום מעין של 'היחודא שלים' - זהו השמחה הגדולה של השמיני עצרת.

ב' חלקי החודש משלימים זה את זה

נמצא שכל חודש תשרי הולך למקום אחד, בראש השנה עם תחילת החודש, נפתח הדיון אם אנו נהיה מכלל האנשים שכל היחוד עומד עליהם. ובחלק השני של החודש שמחים עם ה'דין נצח' שזכינו בדיון ונפסק בבית דין של מעלה ששוב יתחדש הקשר שלנו עם הקב"ה, שוב התחדש שאנו כלל ישראל - אנו אלה שמעשיהם יעשו וישלימו את התיקון של כל הבריאה. הכל תלוי בנו ואנו צריכים לעשות את ה'יחודא שלים' - אשר מעין היחוד הזה מאיר לנו עתה בשמיני עצרת, ובשלימותו יתגלה לעתיד לבוא במהרה בימינו אמן.

"וְיָהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה' וַיָּבֹאוּ גַם הַשְּׁטָן בְּתָקָם" - "על ה' ודאי". **המקטרגים אינם באים להתייצב רק נגד בני האדם אלא הם קמים לעמוד בקטרוגם נגד השי"ת כביכול.** הם מקטרגים על הריבוננו של עולם! הם רוצים למנוע מהשי"ת את הנחת רוח שיש לו מהאדם!

הם רוצים להחריב את תכלית הבריאה של 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ' - שהיא תכלית הטוב. כי הלא השי"ת ברא את העולם עם כוונה להיטיב! עם דברי הקטרוג שלהם הם רוצים לבטל את היחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' שצריך להיעשות ע"י כנסת ישראל! זהו אכן הכוונה 'על ה' ודאי' - הקטרוג הוא על השי"ת עצמו כביכול.

ג.

וקרבתנו מלכנו לעבודתך: שמחת החג היא בניצחוננו של הקב"ה על הסט"א

ומגיעים לדרגה הנכונה שצריכים להשיג בימים הקדושים הללו ועליהם לבד יכול כל העולם לעמוד! כמו שחז"ל אומרים (יומא פו): "תניא היה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו".

העולם כולו יכול לעמוד ולהתקיים אפילו בגינו של 'צדיק יסוד עולם' אחד, ועל זה כתיב (שמ"א ב, ח): "כִּי לֹה' מִצְדִּיקֵי אֶרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תְּבִלָּה" - יש להשי"ת צדיקי אמת שכל העולם מושתת עליהם. בראש השנה הצדיקים הללו מגלים את יכולתם וכוחם הגדול לקרב את העולם לתכליתו ובכך נחתמים הם ממילא לאלתר לחיים.

בכל איש ישראל יש נקודה שאחת חפצה להמליך את השי"ת

וכן הוא בכלליות אצל כלל ישראל; אצל כל אחד מישראל לפי ערכו מתעוררת נקודה בנפש שבה מתגלה שאחת מגמתו וכל תכלית חייו - להמליך את השי"ת! פעמים שהאדם מרגיש את ההתגלות בנפשו ולפעמים כלל אינו יודע מהתגלות זו. פעמים שהרגשה זו באה בגלוי ולפעמים הינה מתגלית רק בעומק תעלומות נפשו! אבל עכ"פ באיזה שיעור ומידה תתגלה בנפשו בימים הללו נקודת אמת אשר מכוחה הוא מוסיף והולך בתשובה ומעשים טובים.

שמחת החג - כבוד לעמך הילה ליראך

זו היא השמחה של חג הסוכות - אנו שמחים על כך שעמדנו בקשרי מלחמה כבידה מול משטינינו ומקטרגנו העומדים עלינו לכלותינו, וחרף כל זאת זכינו אשר 'דין נצח' ושוב פעם התחדש הכבוד והתפארת של כלל ישראל

מנחם ציון לחג הסוכות

שאנחנו בני ישראל עומדים עלינו מקטרגים הרבה צכל דור ודור נשבעים אומות, שאם לא חטא אדם כראשון לא נצראו כלל אותם השבעים אומות, שתכלית הבריאה היה רק על ישראל שעלו צמחשצח תחילה... ועל כן אנו נוטלים הארבעה מנינים הללו ונלחמים צבם עם כל המקטרגים והמעיקים, עד' מנינים האלו הם הכלי זיון שלנו

היא - שאינו מודה לשכל עליון. הוא 'חושב' רק במושגים המניחים את הדעת של השכל הטבעי והאנושי, כל השיג ושיח שלו הוא באופן חיצוני ואינו מוכן לבטל עצמו לשכל הגבוה והנעלה - לשכל עליון. **זו הכוונה במה שאומרים שיש קטרוג של לשון הרע על בריאת האדם.**

ומחמת שבריאת האדם היא תוצאה של שכל אלוקי נעלה ונשגב כל כך, לכן בכל ראש השנה - הוא היום בו מעמידים את תכלית הבריאה על מעשיהם של כלל ישראל - חוזר המקטרג ושוב מוציא את דיבתם רעה ומקטרג על כלל ישראל.

על ה' ודאי - מלחמת הס"א הוא נגד הקב"ה כביכול

בזוה"ק (ח"ב לב): איתא עה"פ (איוב ב, א):

שמחתינו היא - כי אנו בגדר 'עושי רצונו'

זהו הניצחון שלנו!!! עם מה אנו שמחים בסוכות?! לא ממה שכתבו וחתמו אותנו לשנה טובה בגשמיית! עדיין אין אנו יודעים - הנסתרות לה' אלוקינו - מה שעתיד לעבור על כל יחיד. אולם הניצחון הוא - שנה מתוקה נחשבת אצלנו - שביט דין של מעלה קבע לאמר שאנו בגדר כלל ישראל! **הכניסו אותנו תחת ההגדרה של 'עושי רצונו' שבכוחם לגרום ליחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה!** המשפט שלנו נערך סביב התכלית הזאת וכל ההשפעות עבורנו נמשכים כתוצאה מהתכלית הזאת - שיהיה בידינו לקרב את הבריאה לתכליתה.

גילוי עומק הנפש

הכלל הוא שכל מה שמתרחש לעילא יורד ומשתלשל כאן לתתא ע"י התלבשות. והנה כיוון שבעת המשפט בשמים חושף הקב"ה את זרוע עוזו ומגלה קצת את השכל האלוקי כדי להשתיק את המקטרגים, **לכן בימים הקדושים הללו מתגלה עומק נפשם של כלל ישראל - ששם אחת חפצם שיתגדל ויתקדש שמה רבא - ובוה מתברר למקטרגים שאכן יש על מי להעמיד את הבריאה! אכן כן ישנו כלל ישראל שבידם להביא את הקיום של 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ'.** ומחמת שזו היא 'המלחמה' של הריבוננו של עולם נגד הס"א, לכן נותנים לנו סייעתא דשמיא מיוחדת בימים הללו, כי הניצחון של המלחמה תלוי בקשר שיש בין השי"ת לכלל ישראל.

ולכן ההנהגה בימים הנוראים היא 'דרשו ה' בהמצאו' בדרגה שאין כל השנה. השי"ת ממציא את עצמו לכל יהודי! כי הקב"ה חפץ לנצח במלחמה ולכן כאמור הוא נותן סייעתא דשמיא מיוחדת לכל אחד מישראל כדי שאכן יוכל להיות חלק בתכלית הבריאה.

צדיק יסוד עולם

ויש בסוגיא זו כמה עניינים עמוקים אשר אחד מהם הוא הענין של צדיקי אמת; בכל דור ישנם צדיקי אמת שיודעים לכוון את הייחודים שצריכים לכוון בימים הללו. הם עולים

הושענא רבה איז א זמן פון 'במסתרים תבכה נפשי'

הושענא רבה איז א טאג פון 'ישועת השכינה'. דער ענין פון ישועת השכינה איז, דאס וואס די גמרא (חגיגה ה:) פרגעט א סתירה, אין איין פסוק שטייט (ירמיה י"ג י"ז): "במסתרים תבכה נפשי", אין אן אנדערער פסוק שטייט (דברי הימים א ט"ז כ"ז): "עוז וחדוה במקומו". ענטפערט די גמרא: "הא בבתי גואי הא בבתי בראי" - עס איז א חילוק צווישן אינעווייניג און אינדרויסן. דער רבינו חננאל לערנט פשוט: אז אין 'בתי גואי' - דארט איז 'עוז וחדוה', ווידער אין 'בתי בראי' - דארט איז בכיה, 'במסתרים תבכה נפשי'. אבער פשוט אין גמרא זעט אויס פארקערט: אין 'בתי בראי' - דארט איז 'עוז וחדוה', ווידער אין 'בתי גואי' - דארט איז 'במסתרים תבכה נפשי'. מען קען זאגן אז אלו ואלו דברי אלקים חיים, ביידע בחינות זענען אמת. 'בתי בראי' איז מרמז אויף 'סוכות' - וואס מען גייט ארויס אינדרויסן, סוכות איז דאך א זמן שמחה, דעמאלט איז 'עוז וחדוה במקומו'. ווידער 'בתי גואי' איז מרמז אויף 'הושענא רבה', וואס דעמאלט איז א זמן פון 'במסתרים תבכה נפשי'.

אין בית המקדש איז געווען 'עוז וחדוה במקומו'

דאס הייסט, אז סוכות פרייט מען זיך מיט די תורה ומצוות און אלע גוטע זאכן מיט וואס מען קען זיך פרייען. אבער אינאמת'ן קומט דאס אלעס נישט צו צו די זאכן וואס מען האט משיג געווען בזמן שבית המקדש היה קיים, וואס דעמאלט איז געווען א פנימיות'דיגער קשר צווישן 'כנסת ישראל' מיטן 'דודה', דאס איז אן עצמיות'דיגער קשר - אפילו אן תורה ומצוות, דאס איז אזעלכע 'יחודים' וואס צדיקים האבן מייחד געווען. דאס האט געברענגט א געוואלדיגע שמחה; ווי עס שטייט אויף ירושלים אז דאס איז 'משוש כל הארץ' (תהלים מ"ח ג'), מען איז געקומען צום מזבח, האט מען געשפירט דעם: "קל שמחת גיל" (תהלים מ"ג ד') - א פנימיות'דיגע שמחה פון די השגות פנימיות וואס מען האט משיג געווען אינעם רבונו של עולם. אין בית המקדש איז געווען א יחוד, און די לויים האבן געזינגען שירה אויף דעם יחוד. ממילא דעמאלט איז אין די 'בתי גואי' געווען 'עוז וחדוה במקומו', ווייל דארט האט מען משיג געווען דעם פנימיות.

מען דערמאנט זיך וויאזוי עס האט אויסגעזען א סוכות

בזמן הבית - וויינט מען

אבער אז מען איז געקומען אין גלות אריין און מען האט געבעטן צו זינגען די שירה, האבן די לויים געזאגט (תהלים קל"ד ד'): "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר" - אז עס איז נישטא קיין יחוד קען מען נישט זינגען קיין שיר ה'. זיי האבן נאך צוגעלייגט: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" - דאס הייסט, זיי האבן צוגעזאגט אז אפילו ווען עס וועט קומען דער 'ראש שמחתי', דער זמן שמחה פון סוכות, וואס מען וועט זיך דעמאלט פרייען אז דער אויבערשטער האט אונז בוחר געווען, דער אויבערשטער האט אונז ארויסגענומען פון מצרים און ארומגענומען מיט ענני הכבוד, וועט מען 'מעלה זיין ירושלים על ראש שמחתי', מען וועט זיך דעמאלט דערמאנען וויאזוי עס האט אויסגעזען א סוכות אין ירושלים, וויאזוי עס האט אויסגעזען שמחת בית השואבה, וויאזוי עס האט אויסגעזען די אלע שירות און זמירות אין ירושלים, אינעם 'משוש כל הארץ'. אז מען דערמאנט זיך היינט פון די 'בתי גואי' ברענגט עס א בכיה אויף וואס עס פעלט אונז; ווי דער פייטן זאגט: "איך אשמחה עוד בחג איך אעלוזה עוד בפור עד כי יבואו ימי שמחה לפוריק", מען קען זיך נישט געהעריג פרייען מיטן יום טוב.

שמיני עצרת דערמאנט מען זיך פון די כרובים פנים בפנים

דערנאך איז פארהאן נאך א העכערע דרגא פון 'בתי גואי', דאס איז שמיני עצרת, וואס דעמאלט גייט מען אריין נאך טיפער אין די 'בתי גואי', דארטן זעט מען שוין דעם יחוד פון לעתיד לבא. עס שטייט אז תשעה באב בשעת מען האט זיך געזעגענט, האט מען געטראפן די כרובים 'פנים אל פנים'. דאס האט געלאזט ביי אונז א חותם וואס מען וועט אלעמאל געדענקען, סיי דער רבונו של עולם האט צוגעזאגט פאר כנסת ישראל (ישעיה מ"ט ט"ז): "הן על כפים חקותיך חומותיך נגדי תמיד" - איך וועל ענק קיינמאל נישט פארגעסן, נאר אלעמאל געדענקען. און אונז האבן אויך צוגעזאגט פארן רבונו של עולם, אז אונז וועלן דיר אלעמאל געדענקען. שמיני עצרת גייט מען אריין אין די ריכטיגע 'בתי גואי', און דאס לאזט א חותם וואס מען פארגעסט נישט. הושענא רבה איז א טאג וואס מען גייט ארויס פון 'בתי בראי' פון סוכות - צו די אמת'ע 'בתי גואי'

הושענא רבה היא הזמן של 'במסתרים תבכה נפשי'

הושענא רבה הוא יום 'ישועת השכינה'. והענין הוא עפ"י דברי הגמרא (חגיגה ה:) 'ואם לא תשמעוהו במסתרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו וכו' ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי'. וברבינו חננאל שם כתב שב'בתי גואי' ליכא בכיה, ומקום המסתרים דהיינו ב'בתי בראי' שם הוא מקום הבכיה. אמנם פשטות דברי הגמרא נראים להיפך; בתי בראי שם הוא המקום של עוז וחדוה, אבל בבתי גואי שם 'במסתרים תבכה נפשי'. ואפשר לומר כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, ב' הבחינות הללו הם אמת. בתי בראי מרמז על 'סוכות' - שיוצאים חוצה, והם ימי שמחה 'עוז וחדוה במקומו'. מאידך בתי גואי, מרמז על הושענא רבה שאז הוא זמן של 'במסתרים תבכה נפשי'.

בבית המקדש היה לכלל ישראל קשר פנימי עם הקב"ה - עוז וחדוה במקומו

והיינו שבסוכות שמחים עם התורה והמצוות ועם כל העניינים שאפשר לשמוח בהם. אבל באמת כל אלו אינם כמו ההשגות שהשיגו בזמן שבית המקדש היה קיים, שאז היה קשר פנימי בין כנסת ישראל ודודה. זהו קשר עצמי - אפילו בלי תורה ומצוות, כמו הייחודים שצדיקים היו מייחדים.

קשר זה גרם לשמחה עצומה; כמו שכתוב על ירושלים (תהילים מ"ח, א) שהיא "משוש כל הארץ", באו אצל המזבח והרגישו את המצב של "קל שמחת גיל" (שם מ"ג, ד) - שמחה פנימית שנבעה מהשגות פנימיות שהיו להם בהש"ת. בבית המקדש היה ייחוד והלווים אמרו שירה על הייחוד הזה. ולכן בבתי גואי היה עוז וחדוה במקומו כי שם השיגו את הפנימיות.

בזמן הזה אין שמחתנו במועדים שלימה

אבל כיון שיצאו כלל ישראל לגלות ובקשו מהם לתת את קולם בשיר, פתחו הלוויים ואמרו (תהילים קל"ד, ד) "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר" - הלא אין כעת את היחוד שהיה בבית המקדש, שוב אין עוד בכוחנו לשיר את שיר ה'. הם הוסיפו ואמרו "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", הם נשבעו לאמר; שגם כאשר יגיע 'ראש שמחתי', הם ימי השמחה של חג הסוכות - שבו אנו שמחים על שהקב"ה בחר בנו מכל העמים, על שהוציאנו ממצרים והקיף אותנו בענני הכבוד - בכל זאת אנו נעלה אז את ירושלים על ראש שמחתי, אנו נעלה לזיכרון איך היה נראה חג הסוכות בירושלים... איך היתה נראית שמחת בית השואבה... איך היו נשמעים השירות והזמירות בירושלים - במשולש כל הארץ.

כשאנו נזכרים היום מ'בתי גואי', גורם לנו הזיכרון הזה לבוא לידי בכיה על מה שעתה חסרנו כל אלה, כל מה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים. וכדברי הפייט "איך אשמח עוד בחג איך אעלוזה עוד בפור עד כי יבואו ימי שמחה לפוריק" - אין אנו יכולים לשמוח כראוי עם המועדים והימים טובים.

התקווה שיש לנו בעומק הגלות - שמרגישים בשמיני עצרת

שוב ישנה דרגה גבוהה יותר של בתי גואי, זהו שמיני עצרת, שאז נכנסים עמוק יותר לבתי גואי, שם כבר רואים את היחוד של העתיד לבוא.

איתא בגמרא (יומא נ"ד) כי בזמן חורבן הבית - בשעה שנפרדו ישראל מהבית המקדש - ראו את הכרובים שהם פניהם 'פנים אל פנים' - זה הותיר אצלנו חותם שנוכזר לעולם ועד. הקב"ה הבטיח לכנסת ישראל (ישעיה מ"ט ט"ז): "הן על פנים חקותיך חומותיך נגדי תמיד" - לעולם אזכור אתכם ולא אשכחכם לנצח. וכך גם אנו מצידנו הבטחנו להקב"ה, לעולם ועד נזכור אותך! בשמיני עצרת נכנסים בבתי גואי - אין די ריכטיגע 'בתי גואי', והכניסה הזאת מותירה בנו 'חותם' שאין אנו שוכחים. הושענא רבה הוא יום שיוצאים בו מבתי בראי של סוכות - לבתי גואי האמיתי של שמיני עצרת.

שם בבתי גואי - במסתרים תבכה נפשי, את זה איננו יכולים לשכוח - את הצער

פון שמיני עצרת, דאס איז 'בתי גואל' וואס דארט איז 'במסתרים תבכה נפשי', דאס קען מען נישט פארגעסן. דער צער וואס איז געווען ביים חורבן בית המקדש אום תשעה באב בשעת'ן געזעגענען, וואס אויף דעם וויינט מען יעדן תשעה באב, איז אבער דא א תקוה אין דעם צער אין דער בחינה וואס שטייט (ירמיה לא ט"ז): "ויש תקוה לאחריתך", אז מען וועט נאך אמאל זיין צוזאמען אויף אייביג! און דאס איז מען אביסל מרגיש היינט הושענא רבה, און בשלימות איז מען עס מרגיש שמיני עצרת.

שמיני עצרת פריידט מען זיך מיטן אמת'ן יחוד פון לעתיד

רבי יהודה הלוי זאגט: "ציון אהבה וחו עוררי למאד ובך נקשרו נפשות חבריך, ובך נקשרו נפשות חבריך, הם השמחים לשלוותיך ובוכים על שברייך". אז מען קומט צום מקום המקדש און מען זעט ווי עס שטייט דארטן א טומאה אויפן בית המקדש, מען זעט אזא הסתר פנים אויפן בית המקדש, וויינט מען, "ובוכים על שברייך". אבער פונדעסטוועגן דאך, אז מען דערמאנט זיך עס וועט אמאל זיין א גאולה פון לעתיד לבא, ווערט מען צוריק פרייליך, דאס זאגט כנסת ישראל: "ובעת אחרונה שיבת שבותך אני כנור לשירייך". דאס איז די שמחה פון שמיני עצרת, א שמחה פון "ובעת אחרונה שיבת שבותך", עס וועט אמאל זיין דער אמת'ער יחוד. אין א זמן פון אזא הסתר פנים און אזא לאנגע גלות, דערמאנט מען זיך אז עס וועט נאך זיין דער אמת'ער יחוד, דעמאלט ווערט "אני כנור לשירייך". דעמאלט ווערט אן 'עזו וחדוה' אין די 'בתי גואל'.

דער אויבערשטער פארשטייט אונזער הארץ

כנסת ישראל איז זייער נאנט צום אויבערשטן, ווי עס שטייט (תהלים קט"א א'): "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני כי הטה אזנו לי ובימי אקרא", און חז"ל זאגן (ר"ה ז'): "אימתי אני אהובה בזמן שישמע קול תחנוני" – כנסת ישראל זאגט: וויאזוי ווייס איך אז איך בין באליבט ביים אויבערשטן? דורכדעם וואס ער הערט מיר אויס מיינע תחנונים! ווייל ווען מען האט יענעם ליב, קען מען פארשטיין יענעם עומק הלב וואס ער וויל בעטן, אפילו ווען ער קען נישט זאגן וואס ער בעט, ער קען אפילו זאגן זאכן וואס זענען אפשר נישט אזוי ריכטיג, אבער מחמת אהבה הערט עס דער אויבערשטער אויס.

הושענא רבה מעג מען זיך אפן אויסרעדן צוליב די גרויסע אהבה

דאס רופט זיך א 'קובלנא דעני' (עי' זוה"ק יתרו פו; בלק קצה). דער אויבערשטער האט אונז געגעבן רשות צו בעטן א תפילה וואס רופט זיך א 'קובלנא דעני', דער עני קען זיך אויסרעדן צום אויבערשטן און זאגן זאכן וואס זעט אפשר אויס ווי א 'קובלנא' – ווי ער רעדט זיך אפ, עס זעט עפעס אויס ווי א 'הטיח דברים' חס ושלום, אבער וויבאלד כנסת ישראל איז אזוי נאנט צום אויבערשטן, לאזט דער אויבערשטער אז כנסת ישראל זאל קומען מיט טענות, דאס איז אזא תפלה וואס רופט זיך 'טענות' וואס כנסת ישראל האט. און כאטש אז פונדריסן זעט עס אפשר אויס ווי עפעס א קובלנא, זאגט אבער דער פסוק: "כי הטה אזנו לך" – דער אויבערשטער לייגט צו אן אויער און ער פארשטייט שוין וואס מען מיינט דערמיט. און דער פסוק זאגט: "ובימי אקרא" – אין מיינע ספעציעלע טעג רוף איך דיר. דאס גייט ארויף אויף די צייטן וואס כנסת ישראל איז 'אהובה', דאס זענען די טעג פון סוכות וואס דעמאלט איז 'ימינו תחבקני'. איז היינט הושענא רבה א טאג פון "כי הטה אזנו לי ובימי אקרא".

דער ווייטאג פון כנסת ישראל אויף די זעקס מיליאן אידן

כנסת ישראל זאגט צום אויבערשטן: עס איז יעצט געווען אזא מלחמה, מען האט אריינגעווארפן אידן אין די גאז אויווענעס, מיליאנען קינדער וואס האבן נאכנישט געזינדיגט, וואס האבן נישט טועם געווען קיין טעם חטא, און די גאנצע וועלט האט געשוויגן, די גאנצע וועלט האט זיך מיטגעפריידט. רבוננו של עולם, דו האסט דאך אזוי ליב כלל ישראל, דו האסט אזוי ליב כנסת ישראל, פרעגט כנסת ישראל: "הגידה לי שאהבה נפשי" (שה"ש א' ז'), ווי האסטו דאס געקענט טון? "איכה תרעה"? ווי האסטו דאס געקענט טון? "הגידה לי את שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים", ווי האסטו געקענט צוקוקן ווי עס שטייט א רשע און ווייזט מיטן פינגער, דער גייט דא און דער גייט דארט, מען נעמט אידן קצאן לטבח און זיי שרייען שמע ישראל, ווי האסטו דאס געקענט צוקוקן?

די עונשים ווייזן אויף דער גרויסער אהבה וואס ברענגט אזא עגמת נפש כביכול

אודאי איז אלץ לטובה, מען רעדט נישט חס ושלום קיין טענות, עס איז אלץ נאר מחמת אהבה. אויף דעם שטייט אין פסוק (איכה ב, ה): "וירב בבת יהודה תאניה ואניה". אין די קינות איז דא א גאנצער פיוט אויף 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה'. דער פשוט

שהיה לנו בבית המקדש ביום תשעה באב בשעה שנפרדנו, מהצער הזה אנו בוכים בכל תשעה באב. אמנם בתוך הצער הזה, בתוך הבחינה הזאת, נמצא מונח גם תקווה - "וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ" (ירמיה לא, טז) - יום יבוא ושוב נתאחד עם הקב"ה לעולמים! ואת התקווה הזאת מרגישים קצת היום בהושענא רבה, ובשלימות מרגישים זאת בשמיני עצרת.

בשמיני עצרת אנו שמחים עם היחוד האמיתי העתיד לבוא

רבי יהודה הלוי אומר: "ציון אהבה וחו עוררי למאד ובך נקשרו נפשו חבריך, ובך נקשרו נפשות חבריך... הם שמחים לשלוותך (וכו) ובוכים על שברייך". מגיעים למקום המקדש ורואים אין הטומאה ניצבת שם על הבית המקדש, רואים כזה הסתר פנים במקום המקדש... בוכים... "ובוכים על שברייך". אבל עס כל זה, כשאנו נזכרים שיום יבוא ונזכה לגאולה העתידה - שוב אנו חוזרים ושמחים. זה מה שאומרת כנסת ישראל "ובעת אחרונה שיבת שבותך אני כנור לשירייך". זו היא השמחה של שמיני עצרת - שמחה של "ובעת אחרונה שיבת שבותך" - יום יבוא ויהיה היחוד האמיתי.

בזמן של הסתר פנים נוראה כזה, גלות ארוכה ונוראה, עולה אצלנו בזיכרון - ביום שמיני עצרת - שהנה יום קרב ובא, בו יהיה היחוד האמיתי - 'עס וועט אמאל זיין דער אמת'ער יחוד' - ואז אנו "אני כנור לשירייך" אז נעשה 'עזו וחדוה' בבתי גואל.

הקב"ה מבין את עומק הלב של יהודי

כנסת ישראל קרובה מאד להשי"ת; כמו שכתוב (תהלים קטז, א): "אֶהְבֶּתְּיָי יְיָ יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא", ואיתא בחז"ל (ר"ה ז'): "אימתי אני אהובה בזמן שישמע קול תחנוני" – כנסת ישראל אומרת: איך הנני יודעת שאכן אהובה אני לפניו ית"ש, ע"י שהוא שומע ומאזין לקול תחנוני! כי כשאוהבים את הזולת, אפשר להבין את עומק ליבו - מה שהוא באמת מתכוון לבקש... גם אם אינו יכול לפרש את דבריו, הוא עלול אפילו לומר דברים שאינם הגונים, אמנם מחמת האהבה, הקב"ה שומע את דבריו.

בהושענא רבה תפילתנו היא 'קובלנא דעני'

הדיבורים הללו מכונים 'קובלנא דעני' (עי' זוה"ק יתרו פו; בלק קצה). הקב"ה נתן לנו את הרשות לבקש ולשאת תפילה שנקראת 'קובלנא דעני'. העני יכול לשפוך את ליבו להשי"ת ולומר דברים שנראים אולי כמו 'קובלנא' – כמו תלונה ותרעומת, דבריו נשמעים קצת כמו 'הטיח דברים' חס ושלום, אבל מפני שכנסת ישראל כה קרובים אל השי"ת, נתן להם הקב"ה רשות לגשת לפניו עם טענות. תפילה זו היא תפילה שנקראת 'טענות' שיש לכנסת ישראל.

והגם שבחיצוניות נראים הדברים כאילו שיש בהם איזה קובלנא, אמנם על זה אומר הפסוק: 'כי הטה אזנו לי' - הקב"ה מטה אוזן לדבריו... הוא כבר מבין למה אנו מתכוונים בדברנו... והפסוק אומר: 'ובימי אקרא' - בימים המיוחדים שלי אני קורא לך. והכוונה היא על הימים בהם כנסת ישראל נקראת 'אהובה', אלו הם ימי חג הסוכות, שהם ימים של 'וימינו תחבקני'. אבל היום - הושענא רבה, הוא היום של 'כי הטה אזנו לי ובימי אקרא'.

צערה של כנסת ישראל על שש מיליון נפשות מישאל

כנסת ישראל פונה ואומרת להקב"ה: הנה עכשיו קרוב לזמננו היתה מלחמה נוראה – השליכו יהודים לתוך תנורי גז - מיליוני ילדים שלא חטאו, שלא טעמו טעם חטא - וכל העולם שתקו, כל העולם שמחו יחד עם הצוררים. ריבונו של עולם, הרי אתה כ"כ אוהב את כלל ישראל... אתה כ"כ אוהב את כנסת ישראל... שואלת כנסת ישראל: "הגידה לי שְׁאֶהְבֶּה נַפְשִׁי" (שה"ש א, ז) איך יכולת לעשות כדבר הזה? "אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיץ בְּצַהֲרִים"? איך יכולת לעשות כדבר הזה?... "הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים" איך יכולת לעמוד ולראות איך השרשע עומד שם ומחווה באצבעו - זה ילך לכאן זה ילך לשם. מובילים יהודים קצאן לטבח והם זועקים שמע ישראל, איך יכולת לעמוד מנגד ולראות את המחזה הזה?

כרוב האהבה כך גדול העגמת נפש שיש להקב"ה כביכול

בוודאי שהכל היה לטובה, אין בדברים הללו טענות חס ושלום, זהו רק מחמת אהבה. על זה נאמר בפסוק (איכה ב, ה): "וְיִרְבַּ בְּבַת יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְנִאֲנִיָּה". 'ב'קניות' יש פיוט שלם על 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה'. הפשוט הוא כי הריבונו של עולם כ"כ אוהב את כנסת ישראל, ולכן גם יש לו עגמת נפש גדולה על שחטאו לפניו, על זה שאין שלא עמדו על אהבתו - 'מען האט נישט מכיר געווען די אהבה'.

איז, אז דער רבנו של עולם האט אזוי ליב כנסת ישראל, ממילא האט ער אזא עגמת נפש אויף וואס מען האט געזינדיגט, אויף וואס מען האט נישט מכיר געווען די אהבה. דער אויבערשטער כביכול קען זיך נישט ענווג אויסדריקן דעם טיפן עגמת נפש, ער וויל מען זאל פארשטיין דעם טיפן עגמת נפש. לא זכינו! מען האט נישט זוכה געווען דאס צו פארשטיין, נאר עס האט געמוזט נתגלה ווערן אויף דעם אופן פון 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה'; ווי דער נביא זאגט. עס איז טאקע פארהאן אמאל א רציחה, אבער דא איז געווען אזויפיל רציחות, אז 'וירב בבת יהודה', עס איז געווען צופיל. זאגט דער נביא: איך פארשטיי אז דאס איז מחמת דיין טיפע עגמת נפש וואס דו האסט געהאט, מחמת רוב אהבה האסטו געהאט אזא טיפע עגמת נפש, ממילא זענען מיר עס מקבל באהבה.

נישטא היינט קיין התגלות' פון צדיקים

ווען איז נאך געווען אמאל אזא 'וירב בבת יהודה' - ווי די לעצטע מלחמה?! עס איז דאך געווען 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה', נו, האט מען געמיינט אז באלד נאכדעם וועט שוין זיכער משיח קומען, איז געווארן נאך א הסתר, אזא הסתר פון אלע זייטן. אויף דעם ענדיגט דער פסוק (שה"ש א' ז'): "שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך" - אז נאכדעם איז געווארן אזא גרויסער התגברות פונעם הסתר פנים, אמאל אז מען האט געדארפט עפעס א ישועה, מען האט געהאט א חולה אדער סיי וואס, איז מען געגאנגען צו א צדיק, און אלץ איז געגאנגען מיטן כח פון תפלה, מיטן כח פון א צדיק, אבער היינט איז אזא הסתר פנים, אז אלץ גייט אין די התלבשות פון די ע' שרים, וואס דאס איז 'דרכי הטבע'. זאגט די שכינה: "שלמה אהיה כעוטיה" - זיי קומען בעטן ברכות און ישועות, אבער איך האב זיי נישט וואס צו געבן קיין ברכה, אלץ גייט דורך די 'עדרי חבריך' - דייענע חברים, דאס מיינט מען די ע' שרים. מען האט געמיינט אז נאך אזא 'איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים' וועט שוין זיין א גילוי, און ביזדערווייל איז געווארן א נייע זאך פון 'שלמה אהיה כעוטיה'.

די גרויסע אנטוישונג פון אידן נאכן קריג

אודאי קומט דאס צוליב אן עונש אויף דעם וואס מען איז געווארן חברים מיט די גוים, מען איז זיך נישט גענוג מפריד פון די גוים, עס איז געווען 'עדרי חבריך'. דאס איז א חלק פונעם עגמת נפש און פונעם עונש וואס האט זיך אפגעטון, אז יעצט נאך דעם גרויסן חורבן, זעט מען נאכאלץ נישט קיין גאולה, אדרבה, עס איז אזא הסתר. אידן זענען געקומען נאך דער מלחמה קיין ארץ ישראל, זיי האבן געמיינט אז אין ארץ ישראל וועט מען שוין האבן מנוחה, דארטן וועט שוין גוט זיין. דערווייל, האבן זיי געליטן אין אידישקייט אסאך אסאך מער ווי פריער! א גאנצע חבריא פון מסייתים ומדיחיים וואס זייער גאנצע כוונה איז געווען נאר עוקר צו זיין אידישקייט. דאס האט מען געמיינט? אויף דעם האט מען זיך גע'הרג'ט? אויף דעם זענען מיר געגאנגען און די גאז אויווענעס? פארדעם איז געווען די זעקס מיליאן אידן? "שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך".

די נסיונות פונעם היינטיגן דור

עס וואקסט אויף א דור וואס האט נישט געזען קיין צדיקי אמת! עס וואקסט אויף א דור וואס ווייסט שוין גארנישט! אונז ווייסן מיר אויך גארנישט, אבער דער דור ווייסט נאכמער גארנישט. מען ווייסט נישט וואס מיינט א צדיק אמת, וואס מיינט א ריכטיגער איד וואס איז דבוק אין אויבערשטן, וואס מיינט א צדיק וואס איז מתפלל אויף גלות השכינה. און דא קומט דער יצר הרע מיט אזויפיל נסיונות, ער פארדרייט אזוי דעם קאפ מיט אלע מיני 'כלים משחיתים' וואס מען האט זיך קיינמאל נישט גע'חלומ'ט. ווי קען מען יעצט מחנך זיין א דור? אויף דעם האט מען געהאט אזויפיל מסירות נפש? אויף דעם זענען מיר דורכגעגאנגען אזא גלות - אז עס זאל נתחנך ווערן קינדער מיט אזויפיל נסיונות?! אזויפיל פאלן נעבעך אוועק! אזויפיל קינדער און עלטערע מענטשען פאלן אוועק!

מען בעט אויף גילוי שכינה

בעט מען דעם אויבערשטן, אז דער רבנו של עולם זאל שוין מאכן א גילוי שכינה אויף דער גאנצער וועלט, עס זאל שוין נתגלה ווערן מלכות שמים בעולם, עס זאל שוין זיין א גרויסער גילוי האמת, דער גילוי פון כבוד ה'; ווי דער רב זכרנו לברכה האט געזאגט: "עס זאל נישט זיין קיין ווינקל וואו עס זאל נישט לייכטן גילוי שכינה". עס זאל שוין זיין ויצא ה' (זכריה יד, ג), מען זאל ארויסגיין פונעם הסתר פנים, פונעם א-ל מסתתר, און עס זאל שוין ווערן התגלות השכינה בעולם.

מען בעט אויף דביקות

די בקשה פון כנסת ישראל איז, אז אפילו אין 'בתי ברא' וואס דארטן איז 'עוז וחדוה', ווייל מען פרייט זיך מיט קיום תורה ומצוות, בעט מען אבער, מען וויל אז עס זאל נתגלה ווערן דער יחוד אויך דארטן; ווי דער פסוק זאגט (שה"ש ח' א): "מי יתנן כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך" - אפילו ווען מיר וועלן זיך טרעפן בחוץ, אין די 'בתי ברא',

הקב"ה כביכול אינו יכול לבטא דיו את עומק העגמת נפש - הוא רוצה שנבין את עומק העגמת נפש. לא זכינו! לא זכינו להבין זאת, ולכן צריכה היתה העגמת נפש להתגלות באופן של 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה' כמו שאומר הנביא. והיינו כי אכן לפעמים עלולה להיות רציחה, אבל כאן בחורבן הבית - היו כ"כ הרבה רציחות עד שכבר 'וירב בבת יהודה' זה כבר היה יותר מידי... ועל זה אומר הנביא: אני מבין שכל זה אירע מחמת עומק העגמת נפש שהיה לך ממעשינו, כי מחמת רוב האבתך אלינו, גם העגמת נפש שלך מאיתנו עמוקה יותר, ממילא אנו מקבלים הכל באהבה.

ההסתר פנים של 'דרכי הטבע'

מתי עוד היה כזה 'וירב בבת יהודה' כמו במלחמה אחרונה?! זה הרי היה 'וירב בבת יהודה תאניה ואניה'. נו, כבר חשבו שתיכף אחר המלחמה הנוראה הזאת בוודאי יבוא משיח, אז נהיה עוד הסתרה... הסתרה מכל הצדדים. על זה מסיים הפסוק (שי השירים א, ז): "שִׁלְמָה אֶהְיֶה כְּעוֹטִיָּה עַל עַדְרֵי חֲבֵרֶיךָ" - על שאחר המלחמה עוד היתה התגברות גדולה של ההסתר פנים. בדורות הקודמים כשהוצרכו לישועה - היה חולה בתוך הבית או איזה ענין אחר הזקוק לישועה - הלכו לבקש רחמים אצל הצדיק, הכל הלך עם כח התפילה, עם הכח של הצדיק. אבל בימינו... כזו הסתר פנים, הכל מתנהל על "ההתלבשות של הע' שרים - של 'דרכי הטבע'.

אומרת השכינה: 'שלמה אהיה כעוטיה' - הם באים אצלי לבקש ברכות וישועות, אבל אין בידי ברכה לתת להם, כל ההנהגה היא ע"י 'עדרי חבריך' - החברים שלך, היינו הע' שרים. חשבו שאחרי כזה 'איכה תרעה איכה תרביץ בצהריים' כבר יהיה גילוי, ובינתיים נהיה דבר חדש של 'שלמה אהיה כעוטיה'.

ההסתר פנים שהתחדש אחרי 'מלחמת העולם'

בוודאי שזה מגיע כעונש על כך שהתחברו עם הגויים, לא הבדלנו את עצמנו מהגויים כראוי - הם היו 'עדרי חבריך'. זה חלק מהעגמת נפש ומהעונש - שבזמנו אנו, אחר החורבן הגדול, עדיין לא רואים את הגאולה, אדרבה ישנה כזו הסתרה. יהודים עלו לארץ ישראל אחר המלחמה, הם חשבו שבארץ ישראל כבר ימצאו להם מנוחה, שם כבר יהיה להם טוב. בינתיים מה שקרה הוא, שהם סבלו מחמת יהדותם הרבה יותר מלפני כן.

חבורה גדולה של מסייתים ומדיחיים שכל מטרתם היתה אך ורק לעקור את היהדות. לזאת היתה הכוונה?! - 'דאס האט מען געמיינט?!' על זה נהרגנו?! על זה הושלכנו לתוך תנורי הגז?! על זה מתו שש מיליון יהודים?! 'שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך'.

הניסיונות מתחדשים כסדר

הולך וגדל דור שלא ראו צדיק אמת! גדל דור שכבר אינם יודעים כלום! גם אנחנו לא יודעים כלום, אבל הדור הזה ממש לא יודע כלום... לא יודעים מה זה צדיק אמת, מהו יהודי אמיתי שדבוק בהקב"ה, מה הכוונה שיש צדיק שמתפלל על גלות השכינה.

ומאיך מגיע כאן היצר הרע עם כ"כ הרבה ניסיונות, הוא מבבל את הראש עם כל מיני 'כלים משחיתים' שמלפנים לא חלמו שייטכנו כאלה. איך אפשר לחנך כעת דור? על זה מסתנו נפש עד היום?! על זה שרדנו את כל אורך הגלות - כדי שנצטרך לחנך דור עם כ"כ הרבה ניסיונות? כ"כ הרבה אנשים נופלים לבאר שחת - זיי פאלן נעבעך אוועק! כ"כ הרבה ילדים ומבוגרים נופלים בניסיונות.

שנוכה לגילוי שכינה

ומחמת זה אנו מבקשים מהשי"ת שכבר יעשה 'גילוי שכינה' בכל העולם, שיתגלה כבר כבוד שמים בעולם, שכבר יהיה 'גילוי אמת' גדול - הגילוי של כבוד ה'. וכפי שרבינו זכרנו לברכה אמר "עס זאל נישט זיין קיין ווינקל וואו עס זאל נישט לייכטן גילוי שכינה" (שלא תהיה פינה בעולם שלא תאיר שם גילוי שכינה). אנו מבקשים שכבר יתקיים "וַיִּצְאָה ה'" (זכריה יד, ג) שכבר יצאו מתוך ההסתר פנים, מהמצב של א-ל מסתתר, שכבר תהיה התגלות השכינה בעולם.

שנוכה לעבודה של אהבה ודבקות

הבקשה של כנסת ישראל היא, שאפילו בבתי בראי - ששם הוא עוז וחדוה כי שמחים בקיום תורה ומצוות, מבקשים אמנם, אנו רוצים שכבר יתגלה היחוד גם שם, כדברי הפסוק (שה"ש ח' א) "מי יתנן כַּאֲחֵי לִי יִתְּנֵנִי אִמִּי אֶמְצָאךָ בְּחוּץ אֶשְׁקֶךָ" - אפילו כאשר נמצא את עצמנו בחוץ, בבתי בראי, שגם שם יהיה 'אשקך' שיהיה לנו דבקות אפילו כשנהיה בחוץ, כפי שהפסוק אומר שם בהמשך: "אֶמְצָאךָ אֶל בֵּית אִמִּי תִּלְמְדֵנִי" בשעה שאנו לומדים תורה, שיתגלו אלינו האורות

זאל אויך זיין 'אשקך', מען זאל האבן דביקות אפילו אינדרויסן. ווי דער פסוק זאגט ווייטער: "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמודני" – בשעתן לערנען תורה זאל נתגלה ווערן די אורות פון תורה, ממילא וועל איך דעמאלט קענען טון אן עבודה פון "אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני" – דאס מיינט אהבה און דביקות.

די אלע טעג פון סוכות מאכן מיר א 'זכר למקדש', מיט דעם זענען מיר 'דורש ציון'; ווי דער פסוק זאגט (ירמיה ל' יז): "ציון היא דורש אין לה", און חז"ל דרש'ענען (ר"ה ל): "מכלל דבעי דרישה". אין ציון איז דאך געווען אזא גרויסע אהבה, 'אהבת ציון'. בעט מען: "אהבת ציון אל תשכח לנצח", מיר ווילן אז דו זאלסט נישט פארגעסן אהבת ציון! מיר ווילן אז דו זאלסט אלעמאל זיין דבוק אין כלל ישראל! און כלל ישראל וועט זיין דבוק אין דיר! אזוי וועט זיין די בקשה מארגן שמיני עצרת: "שימי כחותם על לבך" (שה"ש ח' ו). מיר זאלן מחנך זיין א דור וואס זוכן כאטש דביקות, וואס זוכן צו זיין דבוק אין אויבערשטן מיט אן 'אהבת ציון'.

אפילו מען איז זייער נידריג

קען מען זוכה זיין צום 'שימי כחותם'

מען זעט ביי יכניה המלך וואס ער איז געווען א רשע, און דער אויבערשטער האט אים געזאגט (ירמיה כ"ב כ"ד): "אם יהיה יכניה חותם על יד ימיני" – ער וועט קיינמאל נישט זיין כחותם אויסגעקריצט אויף מיין האנט. איידער יכניה איז געגאנגען אין גלות אריין איז ער אריינגעגאנגען אין בית המקדש זיך געזעגענען פון דער שכינה, הגם ער איז געווען א רשע, ווייזט אבער אויס אז ער האט דעמאלט געהאט א גרויסן הרהור תשובה, ווען ער איז ארויסגעגאנגען פון בית המקדש איז ער געגאנגען דורך איין שער, וואס – שפעטער אין בית שני – איז דער שער געווארן 'שער יכניה'. פון דעם געזעגענען האט דער אויבערשטער געמאכט א שער אין בית המקדש, און דער אויבערשטער האט אים מקרב געווען און צוגעזאגט אז זיין זון זורבבל בן שאלתיאל וועט זיין 'חותם על יד ימיני' (חגי ב' כ"ג). ווען עס קומט די טעג, בעט מען: "שימי כחותם על לבך", אפילו מען איז נישט ראוי! אפילו מען איז נישט כדאי! אפילו מען איז זייער נידריג! אפילו אויב מען קען אויף אונז זאגן אזוי ווי מען האט געזאגט אויף יכניה! אבער עס כל זה קען פון דעם ווערן א שער צום אויבערשטן.

די נסיונות פון די אידן

בעט מען דעם רבונו של עולם, עס זאל שוין נתגלה ווערן מלכות שמים! עס זאל שוין זיין 'כאח לי יונק שדי אמי! עס זאל שוין זיין 'אמצאך בחוך אשקך! דער רבונו של עולם זאל זיך שוין נוקם זיין אין די רשעי ארץ וואס זיי זענען נאכנישט פארטיג מיט זייערע גרויסע השחתות ברוחניות ובגשמיות, אזעלכע טיפע השחתות, אזא שנאה וואס זיי האבן צו קדושה! אזא שנאה כבושה וואס זיי האבן צו יעדן דבר שבקדושה! אויף דעם דארף מען זיך כסדר שלאגן, מיט דעם דארף מען כסדר האבן צוטון. די וואס גייען ארויס אינדרויסן אין די געשעפטן, זיי האבן כסדר צוטון מיט די אלע כוחות המפתים, די מחרפים ומגדפים, נידריגע גוים און רשעי ארץ וואס ווילן נישט וויסן פון קיין אלקות און פון קיין רוחניות.

דער אויבערשטער ווייסט די רצונות פון יעדן איד

מען בעט דעם רבונו של עולם, מען זאל זיך קענען מחזק זיין ביז משיח וועט קומען! מען זאל קענען גיין קעגן משיח'ן! מען זאל זיך נישט דארפן שעמען פאר משיח! מען זאל קענען זאגן פאר משיח אז מיר זענען געווען נאמנים צום אויבערשטן. מען איז דורכגעגאנגען אזויפיל נסיונות און מצבים ברוחניות ובגשמיות. און אפילו ווען עס איז געווען זמנים וואס "כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות אם שכחנו שם אלקינו ופגורו כפינו לאל זר" (תהלים מ"ד כ'), אפילו עס איז געווען אזעלכע געפאלענע נשמות, אבער "הלא אלקים יחקר זאת (שם כ"ב) – דו וועסט דאך חוקר זיין און זען אז "כי הוא יודע תעלומות לב" – אז יעדער איד וויל זיין דבוק און דיר, נאר די נסיונות הזמן, דער הסתר פנים מיט די אלע בלבולי הדעת זענען גורם. אבער די תעלומות לב איז דאך צו דיר! בעט מען אז די תעלומות לב זאל נתגלה ווערן! "יום נקם בלב" (ישעיה ס"ג ד), דו זאלסט זיך נוקם זיין אין די אלע רע שבעולם, אין די אלע רשעי ארץ, וועסטו זעהן אז אידן האבן דיר אמת'דיג ליב! עס איז דא א ריכטיגער יחוד צווישן כנסת ישראל עם דודה.

דער רבש"ע זאל זיך אליינס העלפן

אמאל איז געווען צדיקים וואס האבן געקענט בעטן פאר גילוי שכינה, זיי האבן געקענט זאגן: "הושענא למענך". אבער היינט ווען מען זאגט 'הושענא למענך', איז דאס אליינס מעורר א רחמנות: אזוי זאגט מען 'הושענא למענך?' נישטא דער וואס ווייסט אפילו וואס מיינט 'למענך'. קען זיין אז דאס איז וואס מען זאגט נאכאמאל 'הושענא', מען בעט 'הושענא' אויפן 'הושענא למענך', אויף דעם אליין דארף מען א ישועה, מען דארף א ישועה אז מען זאל וויסן אפילו וואס דאס מיינט. ממילא זאל דער אויבערשטער אליין זאגן 'הושענא'; ווי עס שטייט (תהלים צ"ח א) 'הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו', זאל זיך דער אויבערשטער אליין העלפן און ברענגען די גאולה שלימה ברחמים במהרה בימינו אמן.

של תורה, וכך ממילא יהיה בידנו לעשות את העבודה של "אשקך מיין הרקח מקסיס רמני" – עבודה של אהבה ודבקות.

שנוכה לחנך דור ששואפים לדבקות של 'אהבת ציון'

בכל הימים הללו של חג סוכות אנו עושים 'זכר למקדש' – בזה אנו נקראים 'דורש ציון'; כדברי הפסוק (ירמיה ל' יז) "ציון היא דרש אין לה" ובגמרא (ר"ה ל) איתא 'מכלל דבעי דרישה'. שם בציון הרי היתה אהבה כזו גדולה... 'אהבת ציון'. אנו מבקשים: 'אהבת ציון אל תשכח לנצח', אנו רוצים שלא תשכח את אהבת ציון! אנו רוצים שתמיד תהיה דבוק בכלל ישראל! ושכלל ישראל תמיד יהיו דבוקים בך! זו תהיה הבקשה מחר בשמיני עצרת: "שימי כחותם על לבך" (שה"ש ח' ו) – שנחנך דור לשלל הפחות רוצים לזכות לדבקות, שחפצים להיות דבוקים בהשי"ת עם 'אהבת ציון'.

הקב"ה פותח 'שער' לתשובה גם במצב ירוד מאד

מצאנו אצל יכניה המלך, שהיה רשע, והשי"ת אמר לו (ירמיה כב, כד) "כי אם יהיה פניו בך והנזקים מלך יהודה חותם על יד ימיני" – הוא לעולם לא יהיה כמו חותם המוטבע על יד. והנה טרם שהמלך יכניה יצא לגלות, הוא נכנס לבית המקדש ונפרד מהשכינה – הגם שהיה רשע, אולם נראה מכך שהיה לו אז הרהור תשובה – וכשיצא מבית המקדש הוא עבר דרך אחד השערים ואחר כך בבית שני קרא לשער זה על שמו – 'שער יכניה'. מהפרידה הזו של יכניה עשה הקב"ה 'שער' בבית המקדש, והקב"ה קירב אותו והבטיח לו שבנו זורבבל בן שאלתיאל יהיה 'חותם על יד ימיני' כמ"ש (חגי ב' כ"ג): "אֶקְרָךְ וְזָרְבָל בֶּן שְׁאֲלֵתִיאל עֲבָדֵי נְאֻם ה' וְשִׁמְתִיךָ בְּחֻתָּם". כשבאים הימים הללו אנו מבקשים 'שימי כחותם על לבך' – אפילו שאין אנו ראוים! אפילו שאין אנו כדאיים לכך! אפילו שאנו במצב ירוד ושל! אפילו אם אפשר לומר עלינו את מה שאמרו על יכניה... אבל עם כל זה, יכול מהמצב הזה להיפתח שער להשי"ת.

ניסיונות של שנאה ופיתויים

מבקשים אנו אפוא מהשי"ת, שכבר נתגלה מלכות שמים! שכבר יהיה 'כאח לי יונק שדי אמי! שכבר יהיה 'אמצאך בחוך אשקך! שהשי"ת כבר יקח את נקמותו באותם רשעי הארץ, הם טרם סיימו את ההשחתה הגדולה שלהם – ברוחניות ובגשמיות. כאלה השחתות עמוקות, כזה שנאה שיש להם לקדושה! כזה שנאה כבושה שיש להם לכל דבר שבקדושה – צריכים להילחם כסדר על כל מיני עניינים. אלו שיוצאים לעשות לפרנסתם, יש להם כסדר שייכות עם כל הכוחות המפתים, עם המחרפים והמגדפים – גויים שפלים רשעי ארץ שאינם רוצים לדעת מאלקות ומרוחניות.

הקב"ה יודע מה טמון בתעלומות ליבו של כל יהודי

לכן מבקשים אנו מהשי"ת, שנוכל לחזק את עצמנו עד ביאת המשיח, שנוכל ללכת לקראת משיח, שלא נצטרך להתבייש מפני המשיח, שנוכל לומר למשיח שהיינו נאמנים להשי"ת. עברנו כ"כ הרבה ניסיונות ומצבים שונים ברוחניות ובגשמיות...

ואפילו כאשר היו זמנים של "כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמנות: אם שִׁכְחָנו שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וְנִפְרַשׁ כְּפִינוּ לְקָל זָר" (תהלים מז, כ), אפילו שהיו כאלה נשמות נפולות... אבל עדיין "הלא אלקים יחקר זאת" (שם כב) אתה הרי תחקור ותראה – "כי הוא יודע תעלומות לב" – שכל יהודי רוצה להיות דבוק בך, אלא שניסיונות הזמן, ההסתר פנים עם כל בלבולי הזמן גורמים... אבל הרי התעלומות לב' הם אליך! לכן מבקשים שהתעלומות לב יתגלו! "יום נקם בלב" (ישעיה סג, ד) שכבר נתנקם בכל הרע שבעולם, בכל אותם רשעי ארץ, אז תראה שבני ישראל אוהבים אותך באמת! – 'עס איז דא א ריכטיגער יחוד צווישן כנסת ישראל עם דודה'.

הושענא למענך – שהקב"ה יושיע את עצמו

מלפנים היו צדיקים שיכלו לבקש על גילוי השכינה, הם יכלו לומר: "הושענא למענך"... אבל בימינו אנו כשאומרים 'הושענא למענך', הרי אמירה זו עצמה מעוררת רחמנות... וכי כך אומרים הושענא למענך?! אין אפילו מי שידוע מה הכוונה 'למענך'... אולי זהו מה שאומרים שוב 'הושענא' – מבקשים 'הושענא' על מה שאומרים 'הושענא למענך'. על זה גופא זקוקים אנו לישועה – אפילו על עצם זה שנדע מהו 'למענך' אנו צריכים לישועה.

ממילא – אם זהו המצב – אנו מבקשים שהקב"ה לבדו כבר יאמר 'הושענא' כמו שכתוב (תהלים צח, א) 'הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו', שהקב"ה לבדו יושיע את עצמו ויביא את הגאולה שלימה ברחמים במהרה בימינו אמן.

• אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע אירע פעם שבלילה הראשון של חג הסוכות ירדו גשמים רבים ביותר, עד שהיה בלתי אפשרי להיכנס ולשבת בסוכה. אכן הרה"ק מראפשיץ רצה בכל זאת להיכנס אל הסוכה, אמר לו בנו הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע כי אי אפשר כעת להיכנס להסוכה, וזה בלתי אפשרי מפני שהגשם הוא חזק מאד. והנה הרה"ק מראפשיץ היה נוהג לייחד בסוכתו כסא מיוחד שאף אחד לא היה יושב עליו, והיה זה הכסא מיועד לכבוד האושפיזין הבאים אל הסוכה. ויהי בשמעו שאי אפשר להיכנס אל הסוכה מרוב הגשמים, נטל מן הבית את הכסא המיוחד עבור האושפיזין, ונכנס עמו אל הסוכה, ואמר בלשון של תקיפות: 'איך וויל זעהן עס זאל רעגענען...?' (אני רוצה לראות אם עוד ירדו גשמים...), כלומר שצריכים הגשמים להתחשב עם כבוד האושפיזין הממתנים להיכנס אל הסוכה. ואכן תיכף אחר שאמר זאת, הפסיק הגשם בפתע פתאום ומטר לא נתך ארצה, וכך ישב הרה"ק מראפשיץ ופרך את הסעודה בלי שהגשמים יפריעו כלל. אחר גמר הסעודה הכניס הרה"ק מראפשיץ את כסא האושפיזין בחזרה לביתו, וממש מיד התחילו לרדת גשם בחזקה 'שלאק'ס רעגן' (גשם ולעפות).

• שנה אחת לפני חג הסוכות לא היו אתרוגים להשגה בכל גלילות ראפשיץ, וכך קיבל הרה"ק מראפשיץ את חג הסוכות בלי ד' מינים. וסיפר כ"ק מרן רבינו זי"ע כי באותה שנה נכנס הרה"ק מראפשיץ לתפלת שחרית של יו"ט הראשון של חג הסוכות כמו שנכנסים בחג השבועות, בלי ארבעת המינים בידי, וכך כבר נעמד לומר את ההלל בלי ד' מינים בידי. אכן פתאום שמעו איזה קול מבחוץ, סימן הרה"ק מראפשיץ בידי ה'ק' שיצאו לראות מה יש שם, כמי שיודע שבחוץ נמצא הדבר שממתנים עליו. יצאו אנשים ואכן ראו כי זה עתה הגיע גוי בנסיעה מ'קראקא', והוא מחפש את ביתו של הרה"ק מראפשיץ. כי איזו אשה עשירה ממשפחת 'פיעלעס' אשר ב'קראקא' השיגה אתרוג

מהודר לפני יום טוב, ומיהרה ושלחה אותו עם שליח נכרי אל הרה"ק מראפשיץ. שמח הרה"ק מראפשיץ מאד על הדבר, והתחיל בעבודת הנענועים ואמירת ההלל עם ארבעת המינים בהתלהבות גדולה. אחר התפלה אמר הרה"ק מראפשיץ אודות האשה הגבירה ששלחה לו את האתרוג: 'אונז וועלן נאך האבן אייניקלעך בשותפות' (עוד יהיו לנו נכדים משותפים). ואכן הרה"ק בעל 'אמרי נועם' מדזיקוב זי"ע היה חתן אצל משפחה זו, וכל צאצאיו הם נכדים משותפים של הרה"ק מראפשיץ ואותה גבירה.

• פעם אחת בעת ההקפות בשמחת תורה אמר הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע לתלמידיו, כי השל"ה ה'ק' היה עכשיו בעת ההקפות אצל נכדו הרה"ק מראפשיץ. זמן מה אח"כ הגיע הרה"ק מראפשיץ אל הרבי מלובלין, אמר לו הרבי: 'מיר האבן דא געשמעסט שמחת תורה, אז דער של"ה הקדוש איז געוועהן ביי אייערע הקפות' (שוחחנו כאן בשמחת תורה, כי השל"ה ה'ק' היה אצלם בשעת ההקפות). הגיב הרה"ק מראפשיץ בבדיחותא ואמר: 'אבער ער איז געוועהן ביז, ווייל ער איז געוועהן מיט'ן רוקן אויסגעדרייט' (אבל הוא היה ברוגז, כי עמד עם הגב מסובב אליו...), והיינו כי בארון הספרים היה מונח ספר של"ה ה'ק' אשר הוא פונה עם הגב אליו... ובזה ביטל את כל הדבר. אח"כ הוסיף בלשון של תרעומת ואמר: 'און אז ס'קומט אמאל א שיינע איד צום רבי'ן, פארצייל איך דען'?! (ואם בא פעם איזה יהודי מכובד אל הרבי - היינו נשמת צדיק מן העולם העליון - וכי אני מספר?!), כי כל כך היה נזהר שלא לגלות עניינים נסתרים ומדרגות נעלות, ולכן לא היתה דעתו נוחה מזה שהרבי סיפר עליו את הדברים. אמר הרבי מלובלין לתלמידיו: 'נו! ער איז א מיוחס, רעגט ער זיך אויף...?' (נו! הרי הוא מיוחס, ולכן הוא מתרגז...).

• המנהג בראפשיץ הוא לערוך ז' הקפות שלימות בליל שמיני עצרת וכך גם ביומה, ולא כמנהג העולם שאין עושים את ההקפות ביום שמיני עצרת. פעם אירע כשהרה"ק הרבי רבי צבי

הירש הכהן מרימנוב זי"ע היה לעת זקנתו, הגיע לדזיקוב לביקור אצל הרה"ק הרבי רבי אליעזר, והיה אז ממש סמוך לפטירתו של הרבי רבי הערש [והיה זה פגישתם האחרונה בזה העולם], ובתוך הדברים אמר הר"א אל הרבי ר' הירש: 'איך ווייס נישט פארוואס די וועלט קלאפט אזוי אויף אונזערע הקפות שמיני עצרת בייטאג, פונקט אזויווי מ'מאכט נענועים פיר מאל, דארף מען טאנצן הקפות פיר מאל' (איני יודע על מה מרעשים העולם על המנהג אצלינו לערוך הקפות ביום שמיני עצרת, והרי כמו שמנענים את הלולב ד' פעמים בהלל בכל יום, כך צריכים לעשות הקפות ד' פעמים). ענה לו הרה"ק הרבי רבי הירש: 'איך מיין מ'קען זיך באגיין מיטן גשם בענטשן' (סבורני כי לשם כך אפשר להסתפק עם תפלת גשם). אמר לו הר"א: 'איך פארשטיי נישט וואס דער רבי מיינט' (איני מבין את כוונת הרבי). - והיה זה חידוש גדול שיתייחס הר"א להרבי ר' הירש בהכנעה כזו, שהרי היה בן גילו, והיה תלמידו של אביו הרה"ק מראפשיץ - אכן הרבי רבי הירש לא ביאר יותר את כוונתו, אלא הגיב: 'מ'האבן מיר שוין געזאגט' (כבר אמרנו).

• סיפר כ"ק רבינו זי"ע כי לעת זקנתו של הרה"ק מצאנו זי"ע פעם בעת ההקפות בשמחת תורה הלך לרקוד את הקפות ב'פאליש' של בית מדרשו, ואמר: 'דער הייליגער רב איז דא אין די פאליש ביי די הקפות' (הרב הקדוש - כך היה מכנה את רבי הרה"ק מראפשיץ - נמצא כאן בהפרודור בעת ההקפות) ולכן יצא אליו.

שמעתי מאת הרה"צ רבי יחזקאל וואגשאהל מלאנצהוז ז"ל ששמע מיהודי אחד יליד העיר דזיקוב, אשר שנה אחת באמצע ההקפות ענה הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדזיקוב ואמר: 'צאנזער רב האלט יעצט ביי די פערטע הקפה, מלאכים ושרפים זענען דארטן און פאטשן צו, דער טאטע איז אויך דארט, אין ביי מיר איז ער היינט נאך נישט געוועהן' (הרה"ק מצאנו אותו כעת בהקפה הרביעית, מלאכים ושרפים נמצאים שם ומוחאים כפיהם, אבי ה'ק' גם נמצא שם, ואילו אצלי עדיין לא היה היום...).

מוקדים להשיג הגליון מידי שבוע

הגליון י"ל מידי שבוע בשני מהדורות. א: מדור מסילת ישרים באדיש. ב: גם מדור מסילת ישרים בלשון הקודש. ההפצה בארה"ב קנדה ואירופה הוא באדיש ובארה"ק בלשון הקודש (חוץ מהמוקדים שרשום אחרת).

ארה"ב

בארא פארק

ביהמ"ד תולדות יהודה סטיטשין - גם בנה"ק
 ■ ביהמ"ד אמונת ישראל #70 Locker
 ■ ביהמ"ד מטה אפרים ■ ביהמ"ד סאטמאר
 ■ #156 Locker #21 ■ ביהמ"ד שומר
 שבת ■ Judaica corner ■ ביהמ"ד קראסנא
 locker #164

וויליאמסבורג

בתי מדרשינו תולדות יהודה סטיטשין ■
 ביהמ"ד בית מנחם צבי סאטמאר Locker
 ■ #29 ■ ביהמ"ד סאטמאר בנין בראך Locker
 ■ #156 ■ ביהמ"ד ויוען Locker #156
 בית הספר - ספרים געשעפט ■ ווינשטאק -
 ספרים געשעפט

מאנסי

ביהמ"ד ויואל משה סאטמאר #30 Locker
 ■ ביהמ"ד טאשנאד - חדר שני ■ ביהמ"ד

לאס אנגלס

ביהמ"ד שערי תורה

מאנטריאל

היכל התורה סאטמאר

קרית טאהש

ביהמ"ד אברכים

ארה"ק

ירושלים

בית המדרש תולדות יהודה סטיטשין גם
 באדיש ■ ביהמ"ד הגדול דחסידי תולדות אהרן
 באדיש ■ ספרים ווינקל גם באדיש ■ ספרי עין
 יעקב גם באדיש ■ ביהמ"ד הר צבי ■ ביהמ"ד
 משכנות הרועים ■ ספרי אור החיים - בר אילן
 ■ אלקנה 14 (הכניסה על ימיהו) בעמדה גם
 בתיאוש

חיפה

בית המדרש ברחוב יל"ג 16 ■ בית המדרש
 נדבורנא ■ מקוה צאנו

ברכפלד חפציבה

בית המדרש קארין ■ בית המדרש באיאן

אירופא

לאנדאן

ביהמ"ד וויזשניץ לאנדאן לאקער 26 ■ ביהמ"ד
 ביאלא Moundfield Road לאקער 27 ■
 ביהמ"ד סאטמאר 26 ערש"ק אצל המקוה ■
 ביהמ"ד סאטמאר 67 ערש"ק אצל המקוה ■
 ביהמ"ד וויזניץ 89 ערש"ק אצל המקוה

מאנטשעסטער

ביהמ"ד ויואל משה סאטמאר

ציריך

ביהמ"ד אגודת אחים

לקבל הגליון מידי שבוע במייל,
 לסדר מוקד הפצה, ולתרומו: a0765993813@gmail.com - Tel. 0765993813

כל הזכויות שמורות
 למכון תולדות יהודה סטיטשין
 אין להעתיק שום חלק מגליון זה בלי רשות המערכת

מערכת השיעורים
 בארה"ב: 718.536.2347
 בארה"ק: 072-3323310